



Tarrosõ Triinu-Liis:

„Taha viil tetä’
uma seto latsilaulõ
raamatulõ ka plaadi
mano, õt saas
parembahe laula oppi!”
lk 3



Valgu Toomas:

„Nädälvaihtuisil
kau Nedsjä Küla Bändiga’
üle Eesti pita pääl pilli
mängmäh ja inemisilõ
hüvvämiilt tegemäh.”
lk 9



Marienhageni Merily:

„Kuuhtüüh MTÜga
Seto Küük alostasõ’
muusiumi’ mälestüisi
kogomist seto
traditsioonilisõst söögist.”
lk 10

Setomaa



Hind 1 euro

November 2019, nr 11 (360)

Välländmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Uma rahva kitminõ Jaapanih Osaka liinah turismi-EXPO messil

SARVÕ OIÕ

Obinitsa muusiumi giid

Setomaa om Eestimaal üts kotus, kohe tuldus üle ilma kaema, õt kiä’ siih eläse’ ja kuvvamuudu eläse’. A kuis-muudu inõmisõ’ šoo kotusõ üles löüdvä’? Vaivalt kiäki’ võtt maakerä lavva pääle ja nakas uurma, õt kohes võisi’ minnä’, õks tetäs vallalõ mäanegi’ ekraan ja uurtas säält. Tähtsä ommõgi’, õt Setomaa, Setomaa vald olõs õgal puul löütäv, a tuu jaost piat kiäki’ tä sinnä’ pandma. Hindä ja uma rahva kitminõ om šool aol tähtsä, ku tahat külälisi hindä poolõ. Ku kiäki’ om kaunu’, ku tälle om miildünü’, sis kiro-tuisi, kõnõlõmisi ja pilte piteh ka’ tuldus kaema meeleperäst kotust. Sõbra soovtus om üts kindla reklaam, a viil kindlap om eis’ minnä’ kavvõlitsi rahvit kutsma näide kodo.

Üts kavvõlinõ rahvas om jaapanlasõ’. Nä omma’ Eestimaal ja Kihnu saarõ pääl veitsekeisi kaunu’ aastakümmit, a Setomaaõ joudnu’ väiga’ harvakutti. Tuu jaost om EAS tüüd tennü’, õt nä tiäsi’, õt Eestimaa om olõmah ja siih om midä kaia’ ja nätä’. Ku aastagidõ iist tull Setomaaõ turismi iist vidämä Priksi Elin, sis timä kindla mõtõh oll, õt jaapanlasõ’ võisi’ nätä’ Setomaaõ ja setokõisi ello. Hillä-tassa ütsigu’ grupi’ omma’ joudnu’ ja ka’ ütsi kaudas Setomaaõ piteh.

Õt suurõba jovvuga’ hinnäst tutvast tetä’, sis saadõti Külvi-gu Helen ja Sarvõ Oiõ Jaapani-he Osaka liina suurõlõ messile seto kultuuri tutvustamma, õt olõs huvilisi, kiä’ võtasi’ linna-



Jaapanlasõ’ seto puppõ valmistamah.

Külvi-gu Heleni pilt

da’ Eestimaalõ ja sis jouda’ ka Setomaaõ.

Mi mõlõba’ Heleniga’ olli inne kaunu’ Jaapanih, nii õt mi tšuu tiidse, kohe mi lää. Šoo kõrd mi naksi Jaapani-he lindamma Talinast üle Helsingi 22. oktoobri õdagu paar tunni inne süüüid ja Osaka liinah olli mi ao perrä kell 16.25. Tagasisõit oll 28. oktoobril ja ma’ joudsõ umma kodo Setomaaõ teno pujalõ, kiä tull väikomassinaga’ imäle Tartõ liina perrä, sama päävä numbri seeh. Osaka liina mi kahios kül’ piaaigu nätä’ saa-as, tuu jaost olõ-õs aigu, mi sõidi hotellist messikeskuistõ tunni aigu metrooga’ ja tuu ao joosul vaeldi kol’ kõrda sõiduriista. Jaapan-laisil om metroo päämäne liikumistii ja tuu om näil väiga’

hõste kõrraldõt, sääl jokkõlõmist olõ-õi ja avitaja’ omma’ kõikaig käeperi.

Meid panti tähele

Mi olli Leedu, Läti ja Eesti messialal, kotus oll loohkalt nulgapääl, mi olli kati pooli nätä’ ja vallalõ. Üldkujonudus oll hüä. Mi Heleniga’ päävä’ läbi hiibõli tšuu ette nätt kotusõst väläh-puul, õt meid õks tähele pandasi’. Meid seto rõividõ peräst panti kindlahe tähele, a mi tahtsõ inäbä nätä’ olla’. Miika’ taheti hindäle mälestüesest pilte tetä’. Tuud õga kõrd küüsüti ja mi harisi eiski’ säntse viisakusõ ja pildstämisõga’ ar’.

Helenil olli’ üteh nelä’ prilli’ (VR-prilli’), läbi minkõ sai kaia’ võrokõisi savusanna ja

seto kunigriigipäivä, tandso ja seto rõivilõpandmist. Innebidi jo oll kokko lepüt kol’ opitarrõ: kats rõivilõpandmist ja langast noorigutegeginõ, eiski’ ütine laul oll – „Laul läts läbi Setomaa hõpõhelme helinäl“, mia oll näide süsteemi tõlgit. A niisamata laulmist oll viil päälekauba ja näpotüütegeginõ muidogi’ kõikaig. Mi näi õks nii hulga inõmisi, õt õdagust oll tunnõh, õt mi ole terehtä-nü’ kõiki jaapanlasi. No’ sis tulõ õnnõ naada’ uutma suvõ ja nuid kõrrast trehvät inõmisi siia’ Setomaaõ. Õgas näil tuu tulõmisõ plaan väiga’ kipõlt lää-ai, a kindlahe tuldus ja tahetas nätä’ mi ilosat Setomaaõ ja ilolisi setokõisi tege-misi ja olõmisi.

Eestimaaõ ja Setomaaõ oll

appi pallõld tutvustamma kats nuurmiist – üts oll jaapanlanõ, kiä mõistsõ eesti kiilt, ja töö-nõ oll nuurmiis Eestimaalt, kiä mõistsõ jaapani kiilt ja oll sääl vahetusüliopilanõ. Näist nuurmiist oll pallo-pallo api. Nimä’ sai’ täpselt seletä’ jaapani keeleh, selle õt jaapanlasõ’ väiga’ inglisi kiilt mõista-ai, noorõp rahvas mõist, a vanõba’ väiga’ mõista-ai. Nii õt uma ihotõlk om õks hinnah.

Jaapanlasõ’ omma’ väiga’-väiga’ viisaka’, nii noorõku vana’, nii mehe’ ku naase’, nii rikka’ ku vaesõ’. Sääl pais-tu-us olõvat uhkit inõmisi. Õgal puul, kõigil päivil panti meid tähele ja ku jäit tšuu kohegi’ pikebält mõlotamma, sis jo tulit mano ja küüsüti, õt kas om api vaia. No meele õks

oll mitmõl kõrral api ka’ vaia. Metroopiletidõ ostminõ läts mõnigi’ kõrd vussi, a sis oll jo su kõrval inõminõ, kiä naarah-tõh praavt kõik ar’. Nii ku üldäs – elo oppas, kuki’ oppaja om tööõ inõminõ.

Trehvsi ka’ tutvvit

Messil mi Heleniga’ trehvsi ka’ tutvvit jaapanlasi, kiä’ olli’ jo Setomaaõ kaunu’. Kats näpotüühuvilist naist, kedä siih Setomaaõ jo tundas ja tiidäs, tulli’ ka’ sinnä’ ja näile sai tet-tüs erälde langanoorigu tege-misõ oppaminõ. Jaapanlasõ’ omma’ käpe’ oppa’ ja tahtva’ kõkkõ eis’ pruumi’ tsäpendä’ ja mõistva’ küüsüidä’. Nuu’ kats naist omma’ jo mitmõl kõrral müüdä Eestimaaõ Kau-nu’ ja tahtva’ näpotüü raama-tut eiski’ vällä anda’. Kindlahe suvõl omma’ nä jal’ Setomaaõ ja mõnõgi’ näpotüütegegi’ man kaemah ja opmah. Ütel näist oll kott ilostõt seto kastkiräga’.

Kavvuh ja näteh opit eis’ ja saat opada’ ja kõnõlda’ umast elost ja rahvast. Inõminõ inõmisõga’ reklaam om kõgõ kõvõp, kõgõ tugõvap, kõgõ püsüv. Tahetas eis’ kaia’, eis’ nätä’, eis’ küüsüidä’ ummi küüsümisi ja eis’ kumpi’. Mi Heleniga’ olõ õka piteh üle kaet, käüsekirä’ ja hõpõkraam om kumbit – mi olõ sada kraa-ti kvaliteetse’ reklaaminaase’ ja kõõ seto rahva iist väläh! Mi olõ-õi häpü tennü’ hüäle hõimulõ, tuud julgõ teele tunsta’.

Kokkovõtõh: Osaka liinah turismi-EXPO 2019 kõrraldaja’ olli’ Jaapani riiklik turismiaa-mõt (JNTO) ja reisikõrraldajidõ assotsiatsioon (JATA). Messil käve 150 000 inõmist, nuidõ siäh 30 000 reisiprofessionaali.

Visit Setomaa seto keeleh

PRIKSI ELIN

ÜRO om 2019. aastaga kuul-tanu’ rahvusvahelitsõs põlis-kiili aastagas. UNESCO õhus-tõt kiili nimekirah om ka’ seto kiil, a õt anda’ keelele inäp

elõjoudo mano, om vaia, õt kiil õkka muudu inäp vällä paistu-si’ ja olõs tähtsä õga setokõsõ jaost. Ku töösõ’ hindasõ’ seto kiilt korgõst, sis nakasõ’ tuud tegemä ka’ setokõsõ’ eis’. Pää-le kõnõlõmisõ om vaia mõista’ kiilt ka’ kirja panda’ ja harinõ-da’ kiräsõnna lugõma.

Setomaa kõgõ suurõp turis-miinfoplatvorm om tõlgit seto kiilde mõttõ ja sooviga’, õt šood kiilt tiidäsi’ läbi keele-pildi ja inõmisõ’ tunnõsi’, õt näide kiilt hinnatas ja pandas

tähele hulga kavvõbah ku näide umah kotoh.

Seto kiil om tähtsä setokõisi hindämäärätlemisõ jaost, šoo kiil om maailmah ainumas sääne kiil, tä om põlitsõ seto kultuuri põhi, minkõga’ saat üldä’ kõkkõ ja samah ka’ kõik mõttõ’ kirja panda’. Setomaaõ ja setokõisi tegemisi ja olõmist tutvõstõdas kodolehel visitse-tomaa.ee mitmõh keeleh ja no’ om sääl ka’ setokeeline jago. Kodolehelt saat tiidä’, õt koh ja mäntse’ omma’ Setomaa ilo-

saba’ kotusõ’, kohe saat üüesest jäiä’, mäntse’ ja koh omma’ söögikotusõ’, midä mäntseh Setomaa nulgah tetäs.

Õga kiil taht näütämist, kõnõlõmist, mõtlõmist, kiro-tamist ja lugõmist. Seto kiil om ainulaadsõ põlitsõ kultuuri üts tähtsä jago, läbi keele hoiõtas alalõ kultuuri laebalt, kiil hoit vana’ tüü’, tegemisõ’, majakraami jne nimetü-se’. Ütes keelehoitjas omma’ muidogi’ ka’ vana’ seto laulu’, tuuperäst ommõgi’ seto laulgi’

UNESCO esindüsimekirah.

Visit Setomaa turismiinfoplatvormist lövvät ja saat lukõ’, õt

koh omma’ kõgõ korgõ-ba’ kotusõ’ ja ilosaba’ külä’, mänt-se’ matkaraa’ omma’ olõmah, kohe saat suklõma minnä’, kott saat süvvä, mäntse’ muu-siumi’ omma’, koh omma’ magahuskotusõ’. Söögikotus-sih omma’ söögi’ setokeelid-

se’, muusiumih seletedäs seto kultuuri ja ello seto keeleh, õt hulga raamatit tõlgit ja kiro-tõt seto keeleh.

Lugõminõ taht harinõ-mist, a om inõmisi, kiä’ saava’ avita’ nii lugõmisõ ku keeleõpmisõ man.

Setokeeline turismiinfo projekt sai kõrraldõdus teno Rahvakultuuri Keskusõ hüäskitmisõlõ.

■ Kae’ setokeelist Visit Setomaa turismiinfoplatvormi: <https://www.visitsetomaa.ee/so>

Pikk ni pehme süüks om läbi saamah. Setomaa elo om üks hüä huuga edesi lännü.

Ummi tegemistõga om silmä jäänü Variksoo Leena, kiä Petserih taratas Tsirgukõisi ni hüä käsituülisõna om käünü seto rõivit ni käsituüd näütämäh ja esi' opmah Genfih Intellektuaalsõ Vara Ilmaorganisatsiooni (WIPO) põlisrahvidõ naistõ treeningprogrammih. Tuud om hüä miil kaia', ku üks setodõ päällinah üts nuur ineminõ vidä iist umma kultuuriasja! Teno ni pallo edenemist sullõ, Leena!

Kõõ ilosamba', targõmba', kallimba' omma' uma esä ni imä. Imält saat keele, esält saat maa, latsõlt saat põlvõ. Nii om vaest vahtsõ põlvõ jaost tähtsä, õt olõs olõmah üts esä, kiä and kimmä olõmisõ, kaits sinnu ku vaja ni om kõõ aig olõmah ku üts hüä treener. Rassõ om ütte essä tõisist parempast pitä', nii vaest saa-i tetäki, a tõisilõ iihkujost või üks tuvva'. Timahava sääti Võro maakunna aasta esäst Kudre Raul. Hüä ni õigõ valik, spordimehe hingega hüä iistvidäja ja tugõja uma perle ni iihkujost tõisilõ esädele!

Seto' inämp häbendele-i uma imäkeele kasutamist, a keele mõistmist om jäänü häbemäldä veifost. Seto keele avvu sisse säädminõ om olnu pikk ni rassõ tüü. Kuvvamuudu läbi haridusõ andmisõ umma hoita', tiid vaest kõõ parempahe Jüriõõ Vello, kiä kistumalda hoolõga om eloh hoitnu ni iist vidänü uma kodoluu ni keele oppust. Seto Rahvaharidusõ Seltsi, jo kümnendä hariduskonverentsi ni mitmidõ seto kodoluuaga köüdet raamatidõ tegemisõ iistvidäminõ om jälg, midä saa-i alahinnada'. Süükv kumardus ni teno sullõ, Vello!

Viil om silmä jäänü üts setodõ kuhtuükogo – Seto Käsituü Kogo ja timä iistvidäja Kala Ingrid. Setomaa käsituülisilõ om, midä näüdädä' ni tulõvaisilõ põlvilõ edesi anda'. Ma tiia-i, kost taa Ingrid uma energia ni jovvu võtt, üks om täl kümme projekti vooriga käsil, sada asja tetä', a kõik saa tettüs, õgal puul koh vaia, oltus, a mis pääminõ, kõik tulõ loovkahe vällä ni seto käsituü om üks inämp tuntump ja elojovvulitsõmp. Avvu sullõ, Ingrid!

Jah, umma piat hoitma. Timahava sai Verska talomuseum 25 aastakka vanast ja tämbäsest om Verska muuseum Setomaa valla kõõ suurõmp ni vägevamp muuseum. Taad muuseumi vai vähembält sändsel kujol olnu-s olõmah, ku olnu-s kattõ inemist: Lõvi Lainõ ja Kunsti Tiiut. Nä jäti' maaha tüü kultuurimajah ni lätsi' tühä platsi pääle ehitämä muuseumi. Ello viimä umma suurt unistust. Önnõ naa' kats inemist tiidvä', ku rassõ ja keerulinõ tuu oll'. Suur teno ni kumardus Lainõlõ ja Tiiulõ!

Hüä seto rahvas, edenemist ni saldmist mee!

JÄRVELILLI REIN
ülembsootska



Järvelilli Rein.

Sundelli Harri pilt

Seto näpotüütegijä' Talinah Märdilaadol

Eestimaa näpotüü kõgõ suurõbal välläpanõkil olli' šool aastagal esindet ka' mitmõ' Seto Käsituü Kogo meistri'.

KALA INGRIT

Seto Käsituü Kogo vedosnik

Ku mineväl aastagal mi olli Talinah Märdilaadol pääkülisõ' ja kõrraldi sääl kõrralitsõ pido, sis šoolgi' kõrral oll kohustus kõgõ pareba kuuh-saisuga' Saku Suurhalli kohalõ minnä'.

Seto Käsituü Kogo oll Märdilaadol vällä jo 11. kõrda. Traditsioonilitsõlt olli' sääl kauplõmah seto savikaussõga' Puk-singu Marko, sepätüüga' sõit kohalõ sepp Jänesmäe Rai-vo, põrmandurõivit ja villatsit suurrätte paki' Kirävüü naase'. Pääle nuidõ oll linatsit kleidikeisi Seto Rõivakuast, Seto Ateljee Galerii räti', siidi', koti', Otsa Sirje valmstõt autentse' seto rahvarõividõ mano kääv-ä' asä' ja hulgalitsõlt erinev-ä näpotüü- ja Setomaa-teemalist kirändüst.

Setokõisilõ kohatsõlt olti laadol seto rõivih ja kõikaig tetti müümisõ kõrval ka' näpotüüd. Vabarna Jane meelüt ost-jit seto pitsi vaipa valmstõdõh, Kala Ingrid tekk pilonõglavüüd ja katõl pääväl toimõt Seto Kunigriigi näpotüümeistri Pärtini Sirid vokiga' kedratõh. Huvi seto näpotüü vast-õll suur. Mi müügihitis oll Kõivo Anne vahtsõ tehnikaga' valmstõt villadsõ' vaiba'. Kats kõrda läbi koet vaiba valmstaminõ taht hulga aigu, minkõl sis ka' korgõ hind, a tuu olõ-õs ostjilõ takstusõst. Nuu' vaiba' olõsi' väärnü' esitämist konkursilõ „Märdilaado vahtsõnõ toodõh“. Öga vaip oll ku kunstiteos! Jääs luuta', õt Anne jaga Ape näpotüülisilõ saad mõistmisi ka' tõisilõ.



Seto' Märdilaadol uma müüginulгах.

Kala Ingridi kogo pilt

Saku Suurhallih oll üles säet 275 müügikotust. Pääle kauplõjidõ olli' kohal ka' mitmõ' muusiumi' ja kooli', kiä' veev-ä' läbi näpotüü opitarri. Kõigil oll võimalik tulla' kaema ja osta' raamatit, sh näpotüüraamatit. Sai pruumi' ja osta' eestimaist kaupa. Om hüä miil tiidä' anda', õt mitmõ' seto näpotüümeistri', kiä' alostiva' aastagidõ iist ütitselt, omma'

mitmõndat kõrda kauplõmah uma välläpanõkiga'. Märdilaadol oll uma letiga' kohal Jacobsoni Külli suurõ hulga kindidõga' ja Lõivu Merlin Etnoehte meistrinä tämbäpäävatsidõ ja muinasehtidõ perrätetüisiga'.

Eesti Rahvakunsti ja Käsituü Liidu juhatusõ avvuesimehe Soova Liivi sõna' „... pääle laadomelu om Märdilaat ka' kokkosaamiskotusõs ja kogõ-

muisi veldamisõs meistridõlõ, näpotüühuvilisilõ ja kõigilõ huvilisilõ“ omma' õigõ' õgal aastagal. Oll väiga' hüä kokko saia' pallodõ meistridõga' ja nätä', määnest vahtsõt kraami om Märdilaado jaost tett.

Mi looda, õt vahtsõl aastagal saava' valmis ka' mõnõ' Setomaa meistridõ spetsiaalsõlt Märdilaado jaost tett vahtsõ' asä'.

Soomõ-ugri kirändüs- festivalil Peterburih kõlasi ka seto kiil

3. novembril olliva' Peterburi Rõbatski kultuurimajja kokko kutsudu' soomõ-ugri luuja', õt ütitsõlt luulõt ja proosat lukõ', toimusi soomõ-ugri kirändüsfestival.

LAANEOTSA ANNELA

Rõbatski kultuurimajja saal oll' tävveste rahvast täüs, mõnõ' eiski saisõ' takah pistü. Kullõlda' sai vadja, soomõ, karjala, isuri ja seto kiilt – õt rahvas arvo saasi', olliva' teksti' tõlgitu' ar' vinne kiilde.

„Mu Setomaa“ raamatust oll' vinne kiilde ümbre pantu „Pää teema om pääteema“

jupikõnõ. Kui ette loi püüne pääl, sis rahvas kullõlõ ni, nigu olõsi' hengekõnõ kinni. Nii pinev oll' olukõrd.

„Sa olõt jo kirja pannu mitte õnnõ uma luu ni seto rahva luu, a nuuri soomõ-ugri naini luu, šooperast šoo pututas-ki väiga,“ ütäl pääle mu esinemist setodõ suur sõbõr ja kirändüsfestivali kõrraldaja Dmitry Harakka-Zaytsev.

„Küll om hüä, õt kiäki om üks Eestimaalt ka kohalõ tulnu,“ ütäl kohal olnu Peterburi pääkonsul Carl Eric Laantee Reintamm.

Suur teno setodõ konsulilõ isuridõ man Dmitry Harakka-Zaytsevile soomõ-ugri kirändüsfestivali kõrraldamisõ iist ütõh Rõbatski kultuurimajja perrega!



Dmitry Harakka-Zaytsev ja Laaneotsa Annela Peterburih. Eräkogo pilt

Särtsakas ni roheliidsõ mōttōviisiga seto näio

Nigu jo mõni aig om olnu, aja Setomaa ülembsootska kõrväl asjo ka nuursootska. Šoo aastaga augustih valiti taaha aamõtihe Tarrosõ Triinu-Liis, särtsakas ni roheliidsõ mōttōviisiga seto näio.

GRÜNBERGI MARIA

Kõnõlõ' veidõ hindäst. Kiä sa olõt, kost tulõt, minkaga tegelet?

Ma olõ 17-aastanõ ja opi Võro Gümnaasiumih 11. Lklassih. Ma elä Setomaal Mokornulgah Navikõ küläh, sääl koh toimusi šoo aastaga Seto Kuningriigi latsipäiv. Ma olõ šoo aastaga valitu nuursootskas ja tegele seto asjuga. Tegele viil ka tandsmisõga Katarina tandsotrupih ja võrkpalli mängmisõga.

Määndse' omma' su plaani' vai märgõ' soost aastagast?

Nuursootska valimisõl ma lubasi paku pääl saistõh mõningaid asjo. Lubasi kõrraldada' nuurilõ ja latsilõ üritüisi, võistluisi ja konkurssõ. Olõ jo kõrraldanu tütarlatsilõ vanigu opilaagri, koh noorõ sai' eis' hindäle vanikut tsäpendäädä' ni torõdat aigu kuuh viitä'.

Taha kindla pääle määnestki keskkonnateemalist konkurssi kõrraldada', selle õt keskkonna ni loodusõ hoitminõ om mullõ väiga süäme lähkoh asi. Taha viil tetä' uma seto latsilaulõ raamatulõ ka plaadi mano, õt saas parembahe laula oppi'. Kindlahe taha ka tuud Vinnepuulsõt Setomaad parembahe tundma oppi' ja viil muud torõdat. Ma taha-i määndsiti lubadusi anda', selle õt parhilla' tiia-i kunagi, midä šoo tii pääle või sattuda' ja plaanõga tetä', õks ti näeti, ku midägi tiidä' anna ja kõrralda, ni võtkõ' tuust osa.

Kõnõlõ' paari sõnaga, määne om sino Setomaa.

Mino Setomaa om justku üts aastagig. Om suvi Setomaal, elo häitses ni ka suvi om vabadusõ ja nautmisõ aig. Omma' kirmasõ, koh rahvas laul ja tands, elo käu. Omma' kohvikidõ päävä' ni Kuningriik, tundas inämb huvvi seto kultuuri vasta ka välästpuult Setomaad. Nakas sükiis, ilma' vaosõ' är', lehe' satasõ' ni vihmadsõ' ilma sagõnõsõ', kurbus tulõ ka pääle. Nii om ka Setomaaga. Nuu', kiä' oll' tulnu' suvõst Setomaalõ aigu viitmä, läävä' liina. Inemisi jäes veidembäs, üritüisi ka olõ-i nii pallõ inämb, kultuur justku lääsi' puhkama. Om talv, kargõ, vaikonõ, a mõnikõrd pakanõ paugus vai päiv sillõrdas. Setomaad valdas vaikus, justku kõik makasõ'. A kõrra nigu trehväse' paarist pääväst setokõsõ' kokko, õt üts talshipõ pitä'. Keväjä nakas luudus heränemä ni jälki aigupite, tassahillä elämä. Nii om



Tarrosõ Triinu-Liis „Kua vüüd koogulist” raamatuga.

Tarrosõ Aira pilt



Ülembsootska Järvelilli Rein ja nuursootska Tarrosõ Triinu-Liis Seto Kuningriigih Küllätäväh.

Sundelli Harri pilt

ka meil Setomaal – inemisõ' nakasõ' jälki inämb kokko saama. Om tähtpäivi rohkõmb ni kultuur nakas elämä. A tuu om sääne päälkaioh, tegelikkusõh eläs kultuur õgäüteh eishindäh terveh aastak, õgal ütäl umal viisil.

Kuismuudu sai sinost nuursootska ni midä sa paku pääl saistõh tundsõt?

Minno valiti nuursootskast šoo aastaga latsipääväl. Hummogu ma viil es olõ' kindla, kas ma kandideeri, a nigu päiv veerü, tull' mul suurõmb suuv nuursootskast saia'. Nii ma täütse paprõ, kogosi tugiõdõ nimmi, kiä' minno toetasõ', ni astõ valimisõ aigu paku pääle. Ma tundsõ hindä seeh õrna ärevüst, a samah ka suurt kindlust, selle õt ma tiidse, õt mul omma' mu sõbra' ja vanõmba', kiä' toetasõ' minno. Ku ma minevä aastaga viil es saa', sis šoo aastaga olli ma

tõtõstõ tuu jaost valmis.

Ku sa saasi' Setomaal miäkit muuta' (tuu või ka piäaigu ilmvoimalda olla), sis midä sa muudasi?'

Ma tahasi', õt Setomaal mõistasi' kõik noorõ', latsõ' ni täüskasunu' kõnõlda' kõrdapiteh seto kiilt. Mu mõttõ perrä olõsi' tuu väiga väkev ni võimas, ku meil olõsi' sääne kimmäs kultuuriosa. Tuud om küll rassõ teost tetä', selle õt riigi-kiil om meil päämitsõst kommunikiirmisõ vahendist. Ni Setomaal eläs ka säändsit inemisi, kiä' olõ-i mi umakultuuri puult.

Viil ma tahasi' panda' inemisi märgõtama hindä tarbimisõ pääle, ku pallõ nä är' kasutasõ' ni ku pallõ är' pildva', ku pallõ lätt koolõh stüiki raisko ni määnest muudu šoo mõõtas mi keskkunda. Olõ-i vaia määnestki utoopilist muutust hindä eloh tetä', võisi' näütõst

kaia' kasvai tuud, õt ku puuti mindäs, sis võetagu üteh määnegi rõivast kott, piä-i kilekotti jälki ostma.

Määne om sino suhõ seto kultuuri ni kombidõga?

Ma olõ seto kultuurih sündünü ja kasunu. Omma' olõmah nii rõiva' väikost saati, kiil om ka inämb-vähämb suuh ja kultuuri ma austa kimmähe. Ku määnegi seto tähtpäiv vai üritüs om olnu, sis mu imä vai esä õks om minno üteh kutsnu. Mul olõ-i väiga olnu kõrdu, ku ma olõ-i tahtnu üteh minnä', selle õt mino arvatõh om nuil kokkosaamistõl alati huvtav: saa süvvä' seto stüiki (näütõst sõir om tuu üts lemmikutõst); kanda' seto rõivõt (õga aastaga om mullõ naa' rõiva' üh inämb miildümä nakanu' ni kannu kõrdapiteh hüä meelega); tandsi' tandsõ (miä om mu lemmikosa seto kultuuri); kaia' kombit nii kullõlda' kiilt ni laula. Seto kultuuri seeh olõminõ tege uhkõ tundõ ni kododsõ olõmisõ.

Kas sul om seto keeleh lihtsap kõnõlda' vai kirota?'

Seto keeleh kõnõlõminõ ja kirotaminõ om mul inämb-vähämb üte joonõ pääl. Ma olõ-i kunagi väiga kindla, kas ma parhilla' kõnõlõ vai kiroda õigõhe, kuna ma olõ opnu kiilt päämidõst kuulmisõ perrä ni õga kõrd, ku kiäki kõnõlõs, om täl määnegi nüanss man. Tuu tekitas ka opmisõl raskuisi, nii ma sis kiroda ni kõnõlõ, kuis eis' arva.

Kiä om sul Setomaal vai seto asju man kõgõ suurõmbast iihkujust?

Setomaal om väiga pallõ säändsit tegeläisi, kiä' tahtva' seto asjaga tegeledä'. Alati, ku määnegi sündmus om, koh seto' saava' kokko, ma imetle nuid, kiä' omma' kokko tulnu', ma imetle nuid, kiä' omma' panustanu' umma aigu, õt mi kultuur viil eläs, õt mi siih kõik kuuh olõmi, õt sääne üritüs om kõrraldõt. Mul olõ-i Setomaal ütte suurt iihkuio, mul om nuid rohkõmb. Kõik, kiä' tegelese', löüdvä' aigu mi kultuuri jaost, andva' uma panusõ, õt kultuur säilis – nuu' om mino iihkujo, õt ka mina viisisi' tegeledä' seto kultuuri hoitmisõ ja pärandamisõga ka järgmisilõ põlvkundõlõ.

Midä suuvi' Setomaalõ?

Oh Setomaa, oh Setomaa, küll olõt armas minolõ! Ilma šoo maata ma hindä ello ette kujota-i. Vai määne mu elo sis olõsi' olnu? Aifumma, õt eelmidsõ' põlvkunna' omma' mi kultuuri hoitnu', õt mu vanõmba' omma' mullõ sood näüdänü' ni opanu'. Siih kotusõ pääl elädeh elä-i sa tavalist ello, a midägi muud. Soovi Setomaalõ hüvvä häitsemist, hoiõt olõmist, vastapidävüst, joudu, õt viil eloh püsüsi' ni mu latsõlatsõ' ka saasi' sinno nätä' ni kogõda'.

Avvu vahtsõlõ nuursootskalõ ni jakku tälle tegemisih!

Restoranipäiv Meremäe koolih

PALOKA PILLERIIN

Meremäe Kooli 6.klass

30. oktoobrikuu pääväl oll' meil koolih restoranipäiv. Meremäel tormi peräst elektrit õs olõ', tuuperäst oll' päiv Obinitsa küläkeskusõh.

Šoo aasta restoranipäiv oll' pühendõt Jaapani kultuurilõ ja kõögilõ. Terve kuul oll' jaatu vannusõ perrä erinevidõ tüütari vaihõl. Ma kiroda uma grupi saiskusõst.

Edimäne tüütarõ oll' meil lavvakatminõ (oppaja Kahuski Päivi). Seletedi, kuis pandas taldrikkõ, kahvlit, väitsi, luitsit, kuis volditas ja säädäs salvrätte. Tõõnõ tüütarõ (oppaja Maiden Paljak) oll' jaapaniperäne tsäijuuminõ: sääl jeimi tsillõkõisist tassõst tsäid. Tsäi oll' vähä mõro, a õks hüä.

Kolmandah tüütarõh kõnõli mi külälinõ Kaia Jallai Jaapani elost ja tuust, mia sääl tõistmuudu. Saimi tiidä', õt Jaapanihe olõ-i mõtõht minnä' kirsse häitsemisõ aigu, sis om

sääl väiga pallõ rahvast. Ploomihäiermä' pidi' niisama ilosa' olõma.

Lõunasüük (valmist' kokk Mihkel Raim) oll' väiga hüä: riis lihaga, veidõ tõistmuudu suust kõrvälõ. Magussõõgis anti ütte piirakut, tuu oll' ka hüä. Hädä oll' õnnõ tuuh, õt tuu koogitükükõnõ oll' nii tsillõkõnõ! Pääle stüiki teimi jaapani rahvussüüki suisit jaapani kõõgi koka juhtmisõl, tuu õs miildü' mullõ maitso poolõst. Saalih oll' mõõgavõitlõja Igor Petrov – timä asi oll' läbi viia' samuraidõ mõõgavõitlusõ opitarõ. Tä näüdäs, kuis mõõgavõitlus käu, ja mi teimi timä järgi, a meelee anti pehme' (vaest vatist) mõõga'.

Saaliikaunistamist vidi iist Sigr Andrekson. Kujondust valmist' ette Maiden Paljak. Laudu säädse jaapaniperätses Kahuski Päivi.

Sääne põnnõv koolipäiv oll' meil, kaemalda toolõ, õt tormituulõ' tahtsõ' mi plaanõ segi aia'.



Suši tüütarõ.

Kahuski Päivi pilt

Karbi Valli esines Talina latsiaiah

OJALA ELVI

Jo tõist aastakka mi tähistä Talina latsiaiah Õunakõnõ hõimupäivä. Šool aastagal mi sai tutvast seto kultuuriga'.

Mi kutsi külälisesinejäs Karbi Valli. Valli oll' seto rõivih ja tä mängõ pilli ni laul seto laulõ.

Mi ilosti saali seto vüükirju ja Seto vapiga' ja meil õnnahtu saia' ka' näütämisõ jaost Seto lipp. Mi latsiaiah käävä' erilitõsõ' latsõ', nä kai' ja kumbõ' sõl-

gõ ja kulssi' Seto hümmi. Seto keelest arvusaamisõ jaost õpõ mi ar' kats meele tutvast laulu seto keeleh ja mi lauli näid kõik kuuh.

Iihkõnõlõja' kõnõli' tsuut seto traditsioonõst ja aoluust. Mi erilitõsõ' latsõ' tandsõ' Valli pillimängu perrä ja peräkõrra proomõ' ka' mi oppaja valmstõt setokõisi pidõsüüki sõira. Tuu miildü' meele kõgilõ väiga'. Mi taha alostõt mõttõga' edesi minnä' ja naada' õgal aastagal hõimupäivi aol tutvustamma mõnt hõimurahvast.



Karbi Valli Seto Kuningriigih.

Sundelli Harri pilt

Projekt „COOP Local“ andsõ väikoettevõtjilõ kuuhtüükontaktõ, tiidmisi ja hindäkindlust

Oktoobrih sai läbi 2,5 aastakka olnu' Eesti-Läti programmi puult toetõt piiriülene kuuhtüüprojekt „COOP Local“, mia and ettevõtjilõ vahtsit tiidmisi ja kuuhtüütutvuusi.

TULLUSÕ KAJA

Setomaa Liit

Projektih olnu' Eesti ettevõtja' tõi' lõpuseminaril vällä tuu, õt nä sai' vahtsit kuuhtüükontaktõ nii Läti ku Eestih. Mitmõl ettevõtjal om jo kuuhtüüsuh-tõ' tõi ettevõtjilõdõga.

Tõõsõ tähtsä kasuna tuudi vällä, õt praktilisil kooltuisil ja oppõreisel nä sai' vahtsit tiidmisi ja nätä' ka' umma ettevõtõht tõõsõ nulga alt. Mõni-gi' ettevõtja om tuud, midä nä oppõreisel ja kooltuisil näi, nanu' umah ettevõtõht pruukma.

Osavõtja' löüdsõ, õt no' om näide hindä usk hindähe korgõp ja tuu and näile usku mano uma ettevõtõmisihe, jõudu otsi' ja löüdsõ lahenduisi ja arõnda' umma ettevõtõht.

Setomaa Liidu juhatusõ esimiis Timmo Margus arvas: „Ütele väikoettevõtjalõ om tähtsä tiidä, midä muial tetäs, selle õt nii saias konkurendest partneridõs. Sama tähtsä om usk eishindähe ja ettevõtõlikuisõ. Väikoettevõtja piat kõik aig mõtlõmma uma paktava aša pääle, ku vaia, sis löüdmä midägi' vahtsõt mano, tegemä midägi' tõistmuudu vai vannu asju tegemä tõisildõ. Ja tuud soo projekt meeled andki.“



Kuuhtüüprojekt „COOP Local“ lõpuseminaril. Tullusõ Kaja pilt

Lehte tegevä:

Toimõtaja Kauksi Ülle, tel 5656 9079, e-post: kauksiyulle@gmail.com

Toimõtaja (lisaleht Vahtsõt Vallah) Kittusõ Kelly, tel 522 0661,

e-post: kelly.kittus@setomaa.ee

Keeletoimõtaja Palmi Silvi

Seto keele tõlkja Sarvõ Öiõ

Külesäädmine Lööpri Priit

Välländaja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Külviiku Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Öiõ, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüriõõ Vello, Järvellili Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjä: Printall AS

Lehe ilmumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

ja lisalehte Vahtsõt Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata: kauksiyulle@gmail.com

vai Setomaa aoleht, Obinitsa külä, 65301, Võro maakund.

SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata: kelly.kittus@setomaa.ee

Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Petseri Kodotüüstüskuul, 1

NASSARI ELVI

Setomaa aoleheh ilmunu vara-hatsimbist kirotuist saimi tiidä, õt Petserimaal oll' õigõ mitu aamõtikuuli: Laasaruva mõisah Petseri Põllutüüskuul, Võmmorski küläh Petseri Ehtüs- ja keraamikakuul (tüüs-tüskeskuul), kloostrih Petseri Vaimulik Seminar. Ku katõh edimätsõh võidsõ oppi' tšura' ni tütriku', sis vaimulikõ kuu-li võeti vasta õnnõ tšurrõ. Ees-ti aol oll' Petserih vil ka õnnõ tütarlatsilõ suunat kuul. Tuu oll' Kodotüüstüskuul.

Tuust koolist olõ-i kiäki kuulnu vai omma' mälehtjäjä' jo ar' koolnu'. Aadressi perrä oll' tuu Vaksali huultsah majah nummõr 4. Kuigi olõ otsnu, olõ-i tuud maia löüdnü. Vaest tulõ soo kirotusõ pääle mõni tiidjä ineminõ, sis pallõsi' külh veiga mukka ühendüst võtta'. Vai om kinkõlgi vil alalõ pilte tuust koolist, oppidõst ni oppa-jist? Soo kirotus om mul kokko pant arhiivipaprist saad tiid-mistõ perrä.

Näiokõisi kuul

Võmmorski koolist kirotoõh sai kõrra mañahut ka tuud, õt noorõ tšurakõsõ' teie' tandsu-kursuisi üteh kodomajandus-kooli näiokõisiga, üteh peeti ka koolipidosit. Petserih ollõv tütarlatsi kuul oll' vällalõ tett aasta varahampa ku ehtüskuul, täpsembält 1. detsembri 1934. Algusõh kand' tuu üteaastat-sõ õpmisaoga kuul Petseri Tävvendüs- ja majanduskooli nimme, mia aasta peräst muudõti katõaastatsõst nais-tävvendüskoolist. 1937. aasta 1. augustil, ku kuul viidi haridusministeeriumi koolivaltsusõ alt ar' kutsõoskusõ osakunna ala, muudõti ka nimme – Petseri Kodotüüstüskuul. Säantse nime all tüüt tuu kuul kooni Eesti ao lõpuni.

Seto tütarlatsil olõ-s umal aol sukugi hõlbus haridust saia'. Arvati, õt mia tuust haridusõst latsi kasvatõh ja talõ-tüüd teteh vaia om, päälegi lats jo tütar nii ku nii kotost ar' väl-lä – mis mõtõht sis rahha rai-sada' ja koolta'. Obinitsa kerigukoolih olli' külh jo 19. aastasa-lõpõh ka mõnõ' tütarlatsõ' opmah, a suurilõ inemiisilõ, kiä' lukõ' vai kirota' mõista-s, naati Eesti aol oppust andma pühapäävakoolõh. Poigõ õks saadõti kuuli, lasti opma, õt kunagi paremba aamõti pääle saasi'. Kuna 19. aastasaal olli' algkooli' vinnekeelidse', sis om tiidä, õt keele selgest saamisõ peräst saadõti poisslatsi vind-läiste mano karja. Arhiivih om küläl talopaprit, kohe seto taloperemehe' uma allkirä vine keeleh lats omma' kirotanu', õga nä tõisildõ mõistaki-s.

1930. aastidõ keskpaigast oll' kirämõistjõit tütrikkõ-naisi jo inämbä ja selge oll' tuu, õt näile aamõti õpmisõst peeti sobivast aiandust, kañaravtsõ-mist, käsütüüsilõ vai latsihoid-ja aamõtit. Petseri koolih opva' näiokõsõ' saiõgi' tiidmist õga-sugumatsi kodutüüstüsegä köüdet asju perrä. Pallõ oll' sõõgivalmstamist ni käsütüüd, viimätsõ man oll' rõhk seto käsütüül ni välläumbõlmisõl.

Erialaoppustõst oll' kavah kodokäsütüü, rõivastus ja



Kooliümbusõ korstaminõ.

Aoluulinõ pilt

rõividõ umblõminõ, mõsu-umblõminõ, söõgi- ja söõgi-tegemisõ oppus, kodo kõrrahoitminõ ja aiandus. Tõõsõl õpmisaastal tull' mano vil latsikasvatamisõ oppus, tšuat opati ka majanduslikku maatiidüst. Olli' ka üldõpiainõ' nigu eesti kiil, matemaatika ja vüüsika, loodusoppus, ütiskunnatiidüs, joonstaminõ, joonstaminõ, laulminõ ni võim-lõminõ. Kuna maja olõ-s arva-da' kukki suur, peeti laulu- ni võimlõmistunni' lähkõkõsõh olõvah Petseri II Algkoolih, võimõldi ka väläh moro pääl. Opitunni' naksi' pääle hum-mogu kell katõsa ja lõppi' poolõ viie paiku. Puulpühil saiõ koolist vällalõ kell katõstõist. Õga iispäävä nakaõ kooliõppus pääle hummogupalvusõga.

Kooli tugijast oll' Petseri liinavaltsus. Latsi käve kuuli Petseri liinast ja Petseri takast, a ka lähkõmbist valdust nigu Meremäe ja Orava. Kuna koolil määnestki ütiselämisõ-maia olõ-s, tull' olla' liinah kosti pääl, mia tii-s õpmist sukugi odavast. Petseri liina ja maakunna õpilõ oll' aastanõ õpmismass 10 kruuni, muialt tulnu' tütrikõlõ oll' taso poolõ kallimp, õnnõ tõõsõl õpmisaastal tull' näil massa' tšuat veidembä – 15 kruuni. Kehvakesest perrest peri latsõ' saiõ' oppi' massulda, nuid oll' pia kümnes osa õpist. Kõi-gil õpilõ tull' tüürõiva', tüükiti-li, põll ja päärätt hindil uma raha iist hanki', niisama kooli vormimüts.

Kooliõppajist

Kooli juhatajast oll' Rose (Rosalie) Ploom, kiä õpas eis' vil' ka käsütüüd, aiandust ja rõivaumblõmist. Erialaoppusõ pääl oll' kats naist, noorõmb Korko Ene ja vanõmb Lutsõ Marta. Mõlõmba' õpsi' erialatiidmist. Korko tüüt koolih kooli algusõst pääle. Haridusõ oll' timä saanuki' kodomajandusõppajana. Lutsõ oll' tulnu õppajast paar aastat ildampa, aamõtilt oll' timä tävvendüs-ja aamõtikuulõ rõivastõumb-lõmisõ õppaja, kinkõl meist-ritunustus rõivaumblõmisõ ja välläumbõlmisõ (tikkimise) alal. Uma tüüalal oll' täl tüükõ-gõmust joba üle 12 aasta.

Matemaatikast õpas Pihkvah sündünü ja Moskva ni Peterbuura ülikoolih õpnu Hesse Aleksander, kiä mõistsõ eesti kiilt.

Muusigaõppajast oll' Talina Konservatooriumi haridusõga Paljasmaa Johanna, vüüsikat ja loodusoppust õpas Tarto Üli-koolih matemaatika-loodus-tiidüskunna lõpõtanu Kreegi Aliide. Kõik iihpuul nimetet kolm olli' põhiaamõtõh Petseri Kimnaasiumih.

Määntselgi aol oll' eesti keele õppajast Tedre Maria ja algusõh õpas vüüsikat Õunapi Johannes. Pääle tuud, ku vana koolijuhataja Ploomi Rose aamõtist vällalõ sai ja vahtsõt juhatajast pand' haridusmi-nisteerium 1938. aasta 1. sep-tembrist Rakvere Naistsõõ-kooli õppaja Praakli Hilja, nakaõ vahtsõnõ direktri õppa-ma kodokäsütüüd, välläumb-lõmist ja joonstamist. Timä miis Praakli Karl, kiä oll' lõpõ-tanu Tarto Õppajidõ Semi-naari, and' koolih eesti keele tunnõ, a pääle tuu oll' aamõ-tih ka Paatskohvka Algkooli õppajana.

Vana ja väsünü juht?

Koolih olli' ao joosul suhtõ' lännü direktri Ploomi Rose ja katõ erialaõppaja vaihõl veiga kehvast. Provva Rose olõ-s pehmest puust naistõrahvas, a kõva käe ja kimmä ütlemisõga. Kooli erialaõppaja' olli' saatu-nu' maavaltusistõ kaibtusõ tuu kottalõ, õt koolijuht olnu näid hoitnu külmäh, nii õt kooli-tunnõ tull' anda' palto säläh ja vildi' jalah. Umma tarrõ olõ-vat direktri lasknu õkva kats vuuri pääväh küttä'. Kaibat ka tuud, õt koolijuht olõvat kooli vanõmbidõ kogo kuuholõkil 1937. aasta novembrih ülnü halvu sõnno kooli kotsilõ – kooli lõpõtat külh ar', a kutsõt õi saaki', minkõ peräst olõvat õpminõ koolih õnnõ aoraisk. Asi olõvat kogoni lännü nii kavvõndõhe, õt mõnõ' latsõ' olõvat pääle 1938. aasta jõulu

koolist arki' minnä' tahtnu'.

Kooliga õlgi tõõmeli nii, õt katõ aastaga anti külh käsütüü-ja kodondusõppust, a aamõti-kutsõ saamisõst olõs tulnu edesi oppi' määndsegi tõõsõ liina kodomajandusõ kutsõ-keskkoolih, kohe olõs saanu tõistõ vai korgõmbahe klassi. Latsõvanõmba' olõ-s tuuga rahu, selle õt niimuudu lats õts aastä raisku.

Ku asi veiga suurõ kellä külge lats, olõvat koolijuht kuuholõki protokollil salahuisi üm-bre tennü – arvada' ummi sõnno muutnu. Õt koolilõ hiideti lii-navaltsusõ ku kooli tugija-üle-vähpidäjä puult ette ka tuud, õt Petseri liinast peri õpist jäi kõõ veidõmbast, joud' kõik tuu kaibaminõ ka ministeeriumi. Provva Ploom saat' külh 23. veebruaril 1938 haridusmi-nistri abilõ Pätsi Voldemarilõ (Pätsi Konstantini veli) hallõ pallõmiskirä ni tahtsõ kogoni sõita' Talinahe asja harõtama, a joba suvõ lõpuh sai timä aamõtist vällalõ. Tüüle saadõ-ti timä Saksi Kodotüüstüskuuli täüskuurmaga õppajast.

Ploomi Rose palvõkiri oll' huvtav, tuuperäst õlgu' tä siih ka lugõmisõst tuud: *Kuna elame Eesti Vabariik 20-s* (sis pühitsedi Eesti riigi 20. sünnü-päivä), *seega andeksandmise aastakul, nagu seda meie armastatud riigihoidja omas raadiokõnes avaldas, siis loodan ka mina andestamisele ja palun minule võimalust edasi jäämiseks minu senisele koolijuhataja kohale täisnorm tundide juures. Olen koolijuhatajana töötanud üle 28 aasta ja libisen vanadusele lähemale, ei suudaks ka enam alata elu otsast, seda uuesti ülesse viia väärakale tasemele omal jõul /.../ Püüan kõik teha, et teie andestamist ära teenida.*

Jutt lätt edesi.



Valik kooli lõputõid.

ERMi pilt



Võru maakonna aasta isa Raul Kudre koos perekonna ja Võrumaa Arenduskeskuse juhatuse liikme Tiit Tootsiga. Foto: Margus Muts

Üheksa küsimust Võru maakonna aasta isale Raul Kudrele

KELLY KITTUS

Mida tähendab sulle äsja saadud Võru maakonna aasta isa tiitel?

Isade tunnustamine või üldiselt kõik tunnustamine on tähelepanu pööramine. See, et seekord mina tiitli sain, ei ole isegi võib-olla nii tähtis. Häid isasid on terve Eestis ja terve maailmas. Ma ei tähtsustaks seda väga üle, aga kord aastas isade ja isarolli peale mõtlemine on hea ja seekord olin mina see.

Mis oli esimene reaktsioon, kui sa kuulsid, et sind on kandidaadiks esitatud?

Kui sain teada, et olen esitatud, siis ma ei teadnud, kes esitas, päris enne lõppuugi veel ei teadnud. Aga seda, kes valitakse, hakkasin aimama juba, mingid märgid olid. Hea tunne, et minu lapsend on esitatud. See on võib-olla kõige suurem tänu.

Milliseid kasvatuspõhimõtteid sa üldiselt järgid?

Ma olen elanud Vene ajast Eesti aega ning kasvatin hoopis teises ühiskonnas, kui on praegu. Kasvatuspõhimõtteid, mida ühiskond ootab ja aksepteerib, on ajas muutunud. Arvan, et ma olen ise ka sel-

les osas muutunud. Kui varem oli minul ka kodus kõrge kapi otsas vits, mida ei kasutatud, aga ta oli seal, siis nüüd on see mõeldamatu. Ühiskond on muutunud ja ma olen koos ühiskonnaga muutunud. Olen õppinud sellest, et kui laps sõna ei kuula, milliste vahenditega sõnakuulmist saavutada. Aga inimesed on emotsionaalsed, lähivad endast välja, tõstavad häält, solvuvad, see on tavaline. Me ei saa maailma selliseks ajada, et me ainult ninnu-nunnutame, ühel hetkel toimub igal juhul mingi plahvatus, kui kõik tundub ilus, aga sees ei ole kõik korras.

Perega suheldes saab võimalikult palju muresid ennetavalt või jooksvalt jutu sees ära lahendada. Rääkimine ja aja leidmine tõmbab igasuguseid pingeid maha. Tuleb aega leida, traditsioone tekitada, et rääkida, kas siis õhtusöögilauas või kuskil mujal. Kõikide murede lahendamise algallikaks on koos rääkimine ja selleks peab aega olema.

Nimeta kolm peretraditsiooni, mis teil on?

Kõik seostavad meid spordiga ja spordi ümber see kõik keerleb. Me reiseime päris palju spordiüritustele. Korjame kodinad kokku ja sõidame paariks päevaks kuhugi. Ka

välismaal võistlustel käimine on harjumus ja traditsioon, mis kõigile meeldib. Laupäeva hommikul tehakse kodus pannkooke. Muidugi on veel oma kirikupühadel käimine selline, kust puududa ei tohi. Teeme Saatses oma põllumaad, kõigile on ülesanded jaotatud, seega iseloomustab meid ka tööde tegemine.

Milliseks eeskujuks oli sulle sinu enda isa?

Isa oli mul ka hästi sportlik. Tegi maadlust ja rattasõitu ja üldiselt teisi asju ka. Hommikune võimlemine ja karastamine meeldib mulle elulõpuni tänu talle. Mäletan, kui ma talle esimest korda males või kabes ära tegin, siis ta ei suutnud seda uskuda. Tahtis kohe uuesti proovida. Selline sportlik hasart on temalt võib-olla mulle kandunud.

Mida õppisid oma emalt?

Emal on kogu aeg olemas olnud, toetanud ja märganud. Pere kooshoidmist ja märkamist olen temalt õppinud.

Kuidas sa jaotad aega pere ja töö vahel?

Kirjutan üles, mis vaja teha on, ja tõmban joone kuskil vahele. Tuleb planeerida ja olla efektiivne.

Kas sa tunnend, et tänu maakonna aasta isa tiitlile oled Setomaa valla isadele nüüd rohkem eeskujuks ka?

Ei tunne, ei tahaks tunda. Meil on siinsamas majaski teisi tublisid isasid, igal ühel on omad tugevad küljed. See on selline korras märkamine. Ju ta väike eeskujun, aga pigem ma ei tahaks olla nii, et vaadake mind.

Kas on midagi, mida sa tahaksid ise isana paremini teha?

Alati saab midagi teistmoodi teha, aga lõpuks ei tea, kas see ka paremini on. Olen vaadanud, millised huvid on lastel. Spordihuvil on läbiv, mis on hästi positiivne, aga tegelikult on kõigil väga selged omad huvid. Üks on rohkem teadlasestüüpi, teine on selgelt majandusinimese tüüpi, noortest vaatame veel, mis tuleb. See on hea, et ühest perest tulevad erinevate huvidega inimesed, ja siin ei tahagi midagi muuta.

Lõpetuseks viskab Raul õhku sellise mõtte:

„Ma arvan, et kõik isad on selle üle uhked, kui neile sünnipäeval või isadepäeval lapsed midagi kingivad, kasvõi omatehtud kaardi, siis nad on väga õnnelikud.“

Peagi avatakse taas Meremäe perearstikabinetti

Peale pikki läbirääkimisi ja korraldamist avatakse 2. detsembril taas Meremäe perearstikabinetti.

Perearst Jana Merisalu ja pereõde Piret Vesi hakkavad vastu võtma 2 korda nädalas, esmaspäeviti ja neljapäeviti, kella 9–13. Perearstikabinetti on avatud nendel päevadel kuni 16-ni. Obinitsas vastuvõttu toimuma ei hakka.

Taustast: Kuna Terviseamet ei olnud nõus uuesti nimistut avama, siis hetkel leiti selline lahendus, et tegu saab olema Värska nimistu teise tegevuskohaga Meremäel. Ehk siis sisuliselt tulevad inimesed Värska perearsti nimistusse, kuid päris Värskasse ikkagi minema ei pea. Kuna vahepeal on paljud inimesed endale uue perearsti leidnud, siis neile, kes Meremäele tulla ei taha, ei ole mingit kohustust arsti uuesti vahetada. Aga neile, kellel on kaugemale käimine suureks raskuseks, on perearstikabinetti avamine Meremäel heaks lahenduseks.

Perearstikabinetti töö hakkab toimuma vastavalt perearstiabi nõuetele. Pöörduda

Meremäe perearstikabinetti

- Avatud E ja N kella 9–16, perearsti vastuvõtt E ja N kella 9–13.
- Telefonid: perearst 5359 4546, pereõde 5350 3387. Vastuvõtule registreerimiseks helistada pereõde telefoninumbritele.
- E-mail: meremae@terviseagentuur.ee
- Avatakse ka Facebooki leht Meremäe Perearst.
- Perearst Jana Merisalu ja pereõde Piret Vesi

võib igasuguste tervisemuredega. Verevõttude hakkavad toimuma kohapeal, soovi korral võib patsient minna verd andma ka Võru linna.

Vajadusel saame patsiendile suunata käima kodus. Ägeda haiguse või traumaga võib pöörduda ka see inimene, kes tegelikult nimistust ei ole. Saame kohapeal palju ära teha, ka väiksemaid õmblusi (pindmised lõikehaavad, koerahammustus jms). Saame toetada kiirabi tulekuni.

Jõulupakkide jagamisest

MERIKE TEIN

Setomaa vallavalitsuse sotsiaalosalakonna juhataja

Kontaktisikud

- Meremäe teeninduspunktis:** Raina Kurg, tel 508 6461; 785 6640; e-post: raina.kurg@setomaa.ee
- Mikitamäe teeninduspunktis:** Kaja Rõžikov, tel 5660 0390; e-post: kaja.rozikov@setomaa.ee
- Setomaa Vallavalitsuses Värskas:** Anneli Jänesmägi, tel 5385 4990; e-post: anneli.janesmagi@setomaa.ee

Jõulupaki saavad Setomaa valla eelkooliealised lapsed, õpilased kuni 12. klassini, kuni 19-aastased kutseharidust omandavad õpilased ning vanaduspensionärid ja vanaduspensioniealised rahvapensionärid.

Kodustele lastele kingitakse jõulupakid koduste laste jõulupeol, kuhu kutsutakse lapsed kutsetega. Lasteaialapsi ootab jõuluvana pakkidega lasteaia jõuluüritusel ning koolilapsi kooli jõuluüritusel. Setomaa valla pensionärid saavad pakid kätte pensionäride jõulupeol.

Setomaa vallavalitsuse sotsiaalosalakonnast või teeninduspunktist väljastatakse jõulupakke väljaspool Seto-

maa valda asuvates lasteaedades ja koolides õppivatele lastele, kodustele lastele ning pensionäridele, kes ei osale jõulupeol, kuni veebruarikuu viimase tööpäevani.

Liikumiskustega pensionäridel on võimalus ette teatamisega tellida jõulupaki kojutoomist.

Alates 2.12.2019 pakub Obinitsas postiteenuseid Coop kaupluse asemel Obinitsa raamatukogu, mis asub Obinitsa külakeskuses.

Raamatukogus pakutakse järgmisi teenuseid:

- kirisaadetise vastuvõtmine ja väljastamine kaaluga kuni 2 kilogrammi;
- postipakkide vastuvõtmine ja väljastamine kaaluga kuni 20 kilogrammi;
- postiteenuse osutamiseks vajalike kaupade müük (postmark, postkaart, ümbrik, pakend).

Raamatukogu ruumides asuv Obinitsa postipunkt osutab teenuseid järgnevatel lahtiolekuaegadel:

E, K, R kella 9–15.30; T, N kella 9–17.30; L, P suletud.

Kontakt: Tiina Lillmaa, 785 4140

Setomaa valla tänavavalgustuse taristu renoveerimine

LAURI SAAR

Setomaa vallavalitsuse majandusspetsialist

2018. aastal esitas Setomaa Vallavalitsus taotluse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020“ prioriteetse suuna „Energia- ja taastuvenergia osakaalu suurendamine“ projekti tegevus „Setomaa valla tänavavalgustuse taristu renoveerimine“. 28. jaanuaril 2019 rahuldati meie taotlus.

Projekti kaasrahastatakse Rakendusüksuse SA Keskkonnainvesteeringute Keskus ja Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi meede „Tänavavalgustuse taristu renoveerimise toetamine“ (projekti nr 2014-2020.6.03.18-0119) poolt. Toetuse summa on 216 826,56 eurot ja toetuse saaja omafinantseering 116 752,76 eurot.

Projekti otseseks eesmärgiks on Setomaa valla olemasoleva tänavavalgustuse taristu renoveerimine, mis muudab taristu energiasäästlikumaks. Seoses LED valgustite kasutuselevõtuga on planeeritav elektrenergia sääst aastas

62,4 protsenti. Samuti väheneb ka õhku paisatava CO₂ hulk. Hange hõlmab töid Audjassaare, Lüübnitsa, Beresje, Vööpsu, Mikitamäe, Tresski, Väike-Rõsna, Obinitsa ja Meremäe külates ning Väraska alevikus. Tööde mahtu kuulub 262 valgusti väljavahetamist, 83 uue posti paigaldamist ning kaablite väljavahetamist.

„Projekti „Setomaa valla tänavavalgustuse taristu renoveerimine“ projekterimise ja ehitustööd“ hanke võitis Leonhard Weiss OÜ. Omanikujärelevalve teenust hakkab osutama osühing Äärejuht.

Tööd peavad olema teostatud hiljemalt 31. märts 2021.



Setomaa Vallavolikogu istung 31.10.2019 Meremäel

- Kuulati Sihtasutuse Võrumaa Arenduskeskus tegevuse ülevaadet juhataja liikmelt Tiit Tootsilt.
- Otsustati korraldada ümber Setomaa vallas tegutsevad avatud noortekeskused – Meremäe valla Avatud Noortekeskus ja Mikitamäe valla Avatud Noortekeskus liidetakse Väraska Avatud Noortekeskusega ja

alates 1.01.2020 tegutseb ühendatud Setomaa Noorsootöö Keskus, noorsootööteenuste pakkumine jätkub praegustes asukohtades.

- Otsustati jätkata valla eelarvest teiste kohalike omavalitsuste üldhariduskoolide tegevuskulude katmist vabatahtlikkuse alusel kuni 31.12.2020 või

kuni seaduse muudatuseni; väljaspool Setomaa valda üldhariduskoolis (põhikool, gümnaasium) käiva õpilase eest makstakse teisele vallale/linnale Setomaa valla eelarvest vastavalt kooli õppekoha tegevuskulu maksumusele või kui õppekoha tegevuskulu maksumus on suurem kui Vabariigi Valitsuse

kehtestatud õppekoha tegevuskulu piirmäär, siis vastavalt piirmäär, mis on 2019. aastal 91 eurot kuus, 2020. aastal (planeeritud) 92 eurot kuus.

- Eelnõud „Hoonestusõiguse lõpetamine Mikitamäe küla, Kooli tn 5 kinnistul“ menetletakse edasi, võetakse päevakorda järgmisel istungil.

Projekt „500 kodu korda“

LAURI SAAR

Setomaa vallavalitsuse majandusspetsialist

2018. aastal käivitus Päästeameti, Siseministeeriumi ja kohalike omavalitsuste vahelise koostöö tulemusena toimetulekuraskustes olevatele inimestele suunatud projekt „500 kodu korda“. Tegemist oli kaheaastase projektiga. Projekti eesmärgiks oli muuta tuleohutuks vähemalt 500 kodu. Projekti raames olid abikõlblikeks töödeks:

küttekollete ehitamine, pai-

galdamine ja parandamine; kütteseadme paigaldamine (õhksoojuspump); korstna ehitamine, paigaldamine ja parandamine; elektrisüsteemide uuendamine; korstnapühkimise teenus; suitsu- ja vinguanduri paigaldamine, tulekustuti, tuletekk; puuetega inimeste erilähendused kõigis eelpool nimetatud tegevustes; töödega otseselt seotud lisategevused.

Päästeameti koostas kodukülastuste tulemusel nimekirja, kes võiksid toetust saada. Nimekiri vaadati kohalike omavalitsuste poolt üle ja kinnitati.

Setomaa vallas kuulus tuleohutumaks muudetava-

Tuleohutumaks muudetavate kodude asukoht ja teostatud tööd

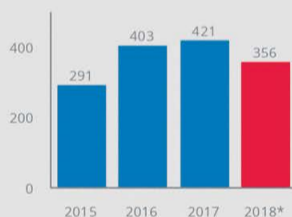
- **Miikse külas** – uue ahju ja pliidi ehitamine ning korstna pühkimine;
- **Samarina külas** – uue ahju ehitamine, leso ja pliidi parandamine;
- **Kolodavitsa külas** – uue korstnapitsi ehitamine ja pliidi parandamine;
- **Rääsolaane külas** – uue ahju ehitamine, korstnapitsi krohvimine;
- **Tobrova külas** – uue ahju ehitamine, pliidi parandamine ja pööningu osas korstna krohvimine;
- **Tobrova külas** – ahju puhastusluukide tegemine, pliidi kohal tuleohutuskujade parandamine;
- **Mikitamäe külas** – ahju ukse vahetamine, puhastusluukide tegemine ja kolde ette põrandaplekide paigaldamine;
- **Litvina külas** – uue ahju ehitamine;
- **Saagri külas** – uue korstna ehitamine ja küttesüsteemi ehitamine.

te kodude nimekirja 11 kodu, millest kaks koduomanikku teostasid Päästeameti-poolseid ettekirjutused enda rahaliste vahenditega. Päästeameti poolt Setomaa vallale määratud toetus koos lisaraha toetusega oli 21 537,09 eurot, Setomaa vald panustas projekti 10 000 eurot.

Suitsuandurist ei ole vingugaasi tuvastamisel mingit abi.

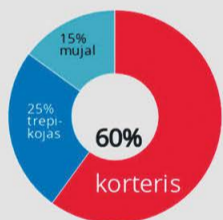
VINGUGAASI VARAJASEKS AVASTAMISEKS ON VAJALIK VINGUGAASIANDUR.

Päästeameti reageerimised gaasisündmustele



*14.10 seisuga

71% gaasisündmusi toimub eluhoonetes



Välja on kujunenud selged piirkonnad, kus sündmused valdavalt toimuvad



MIS ON VINGUGAAS?

Vingugaas ehk süsinikoksiid (CO) on värvitu, lõhnatu ja maitsetu mürgine gaas, mis levib nii, et meil sellest aimugi pole.

MIS ON MÜRGITUSE SÜMPTOMID?

Peavalu, pearinglus, iiveldus, oksendamine. Sümptomite ilmnemisel kutsu kiirabi ja toimetama kannatanu viivitamatult värske õhu kätte.

MIDA TEHA, KUI TOAS ON VINGUGAAS?

Ava kiiresti aknad, ukseid ja tuuluta korralikult ruum! Lülita välja kõik soojusteadmed ja/või kustuta tuli ahjus või pliidi all. Kutsu kohale kvalifitseeritud tehnik, kes aitab probleemi lahendada - ära enne soojusteadmeid sisse lülita!

KES VASTUTAB?

Korteris ja eramajas asuva gaasipaigaldise (torustik ja seadmed) korrasoleku eest vastutab iga koduomanik ise.

Korterimaja trepikodades oleva gaasitorustiku eest vastutavad korteriühistu liikmed ühiselt.

Gaasiseadmete ehitust, kontrolli ja hooldust pakkuvad ettevõtted vastutavad selle eest, et nende teenused vastaksid nõuetele.

Asjatundlikult tehtud kontrollist sõltuvad inimeste elud!

Riik teeb järelevalvet koduomanike ja ettevõtete kohustuste täitmise üle.

LÜHIKE MEELESPEA:

ÄRA TEE KUNAGI GAASITÖID ISE!

LASE SPETSIALISTIL KONTROLLIDA JA HOOLDADA KODUSEID GAASISEADMEID JA -PAIGALDISI KORD AASTAS.



Lumetõrje nõuded Setomaa valla kohalikel teedel ja erateedel

1. Tööde teostamisel juhendada majandus- ja taristuministri määrusest nr 92 „Tee seisundinõuded“, vastu võetud 14.07.2015, peatükk 4 „Talihooldus“ ja määruse lisadest 6, 7, 8 ning käesoleva tehnilise kirjelduse nõuetest.

2. Teedel lumekihi kriitiline paksus:

- 2.1. kohev lumi 10 cm;
- 2.2. sulalumi või lõrts 5 cm.

3. Lumevallide vahe mõõdetuna tee pinnalt 5 meetrit või kitsamal teel vähemalt sõiduraja laius. Lume- või lõrtsikihi paksust arvestatakse kinnisõidetud lumekihi pinnast.

4. Teedel ja tänavatel alustatakse lumetõrje hooldustsükliga peale lumesaju või tuisu lõppu ühe tunni jooksul. Lumetõrje peab kvaliteetselt olema teostatud 16 tunni jooksul (eriti suure lumesaju ja tuisu korral 24 tunni jooksul) pärast lumesaju lõppu.

5. Tööpäevadel alustatakse lumetõrjetöödega eelisjärjekorras õpilasveo liinide teedel, kindlustades tee läbitavuse vastavalt sõidugraafikule. Valla allasutuste teenindusmaal (koolide, lasteaedade parklad, sissesõiduteed) peavad lumetõrjetööd olema teostatud hommikul kella 7-ks.

6. Kui teeolud muutuvad eesmärgiks seatud seisundinõuetest halvemaks eriolukorra tõttu, siis pikeneb hooldetsükli aeg 24 tunni võrra.

6.1. Eriolukord on tugev lumesadu (üle 10 cm lund 12 tunni jooksul), tuisk kestvusega üle 6 tunni, jäite tekkimine kestvusega üle 4 tunni ja muudest erakordsetest ilmastikunähtustest tingitud teeolude oluline halvenemine. Eriolukorra piirkonna kehtestab tee omanik talihooldust teostava isiku ettepanekul. Vajadusel võrreldakse andmeid lähimate meteoroloogijaamade andmetega.

7. Lume sahkamisel tuleb hoiduda mahasõi-

tude ja suubuvate teede ummistamisest.

8. Erateede omanikud peavad teavitama valla majandusspetsialisti lumetõrje teostamise vajadusest.

9. Erateede omanikud peavad puhastama teeservad vähemalt 3,5 m kõrguselt ja 2 m laiusest puude okstest, et oleks tagatud lumetõrjetehnika ohutu juurdepääs majapidamistele. Kui seda nõuet ei ole täidetud, on lumelükkajal õigus jätta see teelõik lükkamata, tehes hetkeolukorrad pliidi.

10. Ilupöösad, puuistikud, kivid, kanalisatsioonirajatised, trübid jms tuleb tähistada viisil, et need oleksid nähtavad ka pimedal ajal ning olenemata lumekihi paksusest (nt tähistada helkurribadega, postidega). Märgistamata objektide kahjustumisel kannab kulud kinnistu omanik.

11. Teenuse pakkujat ei ole kohustatud puhastama hoovi.

12. Teenuse pakkujat peab ruumi võimaluse korral puhastama majapidamise juures platsi, mis on vajalik sõiduauto või prügiauto ümberkeeramiseks.

13. Kohalik omavalitsus ei korralda lumelükkamist ega muud talihooldust erateedel juhul, kui teele on paigaldatud sõitu keelav liiklusmärk (märk nr 311), sissesõitu keelav liiklusmärk (märk nr 331) või mõni muu edasisõitu keelav liiklusmärk või takistus. Teavitussilt ERATEE ei ole sissesõitu keelav märk. Palume liiklusemärgid eemaldada või märkidele peale panna kilokott, et teostataks lumelükkamist.

Täiendav info:

majandusspetsialist Lauri Saar,
tel 520 4526,
e-post: lauri.saar@setomaa.ee

Setomaa lasteaiad said uued rahvarõivad

Värskas lasteaias esitas Rahvakultuuri Keskuse Setomaa pärimuskultuuri toetamise programmi taotluse Setomaa lasteaiadele uute rahvarõivaste soetamiseks. Projekti tulemusena valmis koos rahvarõiva-komplekti tüdrukutele ja kuus poistele.

KELLY KITTUS

Värskas lasteaias sai olemasolevate rahvariide täiendamiseks ammu igatsetud neli tüdrukute koekirjaga pluusi ning mõned lisadetailid poistele.

Rahvarõivaid valmistasid Kirävüü meistrid Kõivo Anne, Viinaku Viire, Kuremäe Anni, Liivago Galina, Kala Ingrid ja Vabarna Maret, lisaks meister Otsa Sirje.

Värskas lasteaias direktor Eve Kapten: „Lasteaias on väärtus omada kodukandi rahvariidekomplekte, et neid lastega tegevuses või teema- ja tähtpäevadel kasutada, meie kultuurilist eripära tutvustada ja esile tõsta, silmailu pakkuda. Oleme kindlad, et seto rahvariide selgapanemine tekitab lastes huvi ning paneb kandja silmad särama ja südame hõiskama. Oleme väga-väga tänulikud ja uhked, et meil on imelised käsitöömeistrid, kes võtsid vaevaks oma aega ja energiat panustada. Süüest annami teno poiste pluuside ja pükste õmblejale, põlvikute kudujale, vööde heegeldajale, kangastelgedel tüdrukute pluusikäiste kudujale, kirivööde korjajale, kangatükkidest kitsanike, hamede, alusseelikute, põlled ja pearättide õmblejale-ildetailide lisajale. Loodame, et saate positiivse tagasilaengu hiljemalt siis, kui näete kogukondlikel sündmustel põnne neid rõivaid uhkusega kanda. Aitäh ka projektitoetuste otsustajatele! Lastesse panustades toetame tulevikku. Ja loomulikult rõõmu rahvariide kasutajatele-kandjatele!“



Värskas lasteaias direktor rahvarõivaid vastu võtmas.

Foto: Kelly Kittus

Värskas Avatud Noortekeskus jätkab täiskiirusel

Varsti on käes aasta kõige muinasjutulisem aeg ja enne vaheaega saavad noored veel aktiivselt tegutseda ja osaleda noortekeskuse huvitegevuses.

TRIINU ARUND

Värskas ANK juhataja

Hetkel kõige kõitvam tegevus on käsitöötund „Südamega kingitus“, kus noored koos juhendaja Janika Teervaltiga meisterdavad erinevaid kingitusi, mida jõuludeks oma lähedastele ja sõpradele kinkida.

18.–30. novembrini toimub noorsootöö nädala raames üritusi nii noortele, noorsoo-

töötajatele kui ka lastevanematele. Noorsootöö I nädalal proovisid noorsootöötaja

ametis inimesed, kes tavapäraselt tegutsesid hoopis teises valdkonnas. See oli värskend-

dav vaheldus nii osalejatele, noortele kui ka noorsootöötajatele. Eesmärk oli tutvustada kogukonnas noorsootöötaja ametit. Lisaks toimusid Värskas Gümnaasiumi õpilasesinduse eestvedamisel koolis inspiratsioonikohvikud, Värskas noortekeskuse juhataja inspiratsioonitund Mikitamäe kooli õpilastega, vanemateõhtu Värskas noortekeskuses, noortekeskuse arendamise kohtumine ning noorsootöö nädala lõpetas Setomaa noorteõhtu.

Jätkuvalt ootame osalema noori huviringidesse! Infot Setomaa noortekeskuste huviringide kohta leiab Facebooki lehel Setomaa Noorsootöö ning infot igapäevaste tegevuste kohta noortekeskuste Facebooki kontodelt.



Käsitöötund „Südamega kingitus“.

Foto: Triinu Kotov

30. novembril toimub Värskas VI rahvusvaheline õpilasfirmade laat

INGRIT KALA

Ootame suurel hulgal Setomaa ajalehe lugejaid laupäeval, 30. novembril kella 11–15 Värskas kultuurikeskusesse rahvusvahelisele õpilasfirmade laadale uudistama ja ostma. Tuleb taas põnev laat – tule kohale ja saa sellest osa!

Konkurss-laad „Üle piiri turundus“ on saanud juba Värskale nii omaseks, et kohalikud teavad seda ilma tutvustamata. Ootame uudistajaid ka mujalt Setomaalt ja kauge- mald. Õpilasfirmade laat toob sel aastal Setomaale kokku ärksamad noored ettevõtjad kogu Lõuna-Eestist.

Laadal müüakse kaupa, mida tavaliselt poest ei leia. Õpilasfirmad on alati üllatanud uute, praktiliste ja nutikate toodetega. Seekord leiata kaubavalikust muu hulgas seda, mida oleks jõulude eel mõistlik soetada – lauamänge, puidust tooteid, kooke, ehteid,

ilutooteid, tervislikke ampse ja muud. Samuti pakutakse mitmeid teenuseid.

Võimalikult suur külastajate arv tagab noortele ettevõtjatele hindamatu väärtusega müügikogemuse. Kuigi eesmärgiks ei ole võistlemine, jagatakse noortele ettevõtjatele laada lõppedes ka mitmeid preemiaid – laadal hindab õpilasfirmasid žürii. Laadapäev toob kindlasti palju üllatusi nii noorte müügiõnne kui ka huvitavate toodete-teenuste näol.

Kõigi Setomaa kolme kooli firmad on laadal esindatud, nende seast valitakse välja Setomaa parim firma. Noori on kauplema tulemas veel Põlvast, Tartust, Tarvastust, Põltsamaalt, Rõugest, Võrust ja mujalt. Suure töönaosusega on kohal ka Venemaa ja Läti noored.

Konkurss-laada korraldamine toimub Setomaa arenguprogrammi toel ja oma panuse annab Setomaa vallavalitsus.

Puuetega inimeste eluaseme füüsiline kohandamine

Setomaa vald osaleb projektis „Setomaa vallas puuetega inimeste eluasemete füüsiline kohandamine“, mille raames kohandatakse üheteistkümne erivajadustega inimese eluruumi nende vajadustele vastavaks, sh kaks kohandust tehakse liikuvusega seotud toimingute parandamiseks ja üheksa kohandust hügieenitoimingute parandamiseks.

Projekti kogumaksumus on 40 575 eurot, millest Euroopa Regionaalarengu Fond rahastab meetmest „Puuetega inimeste eluaseme füüsiline kohandamine“ 85% summas 34 488,75 eurot ja Setomaa Vallavalitsus 15% summas 6 086,25 eurot.

Esimeste kohandustöödega alustatakse juba käesoleva aasta novembrikuus.

Kodumajapidamistes tekkinud ohtlike jäätmete vedu Meremäel ja Obinitsas

Endises Meremäe vallas korraldab AS Eesti Keskkonnan- teenused kodumajapidamises tekkinud ohtlike jäätmete kogumiseks aasta jooksul 3 jäätmeringi, kooskõlastades aja ja marsruudi omavalitsusega. Jäätmeringil võetakse elanikelt vastu punktides 1–7 loetletud (tasuta vastu võetavaid) jäätmeid:

1. Ohtlikud jäätmed.
2. Sõiduautode vanarehvid.
3. Vanapaber ja papp.
4. Elektri- ja elektroonikaseadmed ja nende jäätmed (komplektsed), mittekomplekse eest tuleb tasuda.
5. Vanametall.
6. Puhastusvahendid.
7. Kasutuskõlblik mööbel (ruumi olemasolul).

Veoringil vaba ruumi olemasolul võidakse võtta tasuta vastu:

8. Pakendijäätmed.
9. Töötlemita puit.
10. Tellised (terved).

Teenindaja registreerib ohtlike jäätmete üleandmisel üleandjad isikuliselt ja jäätmete kogused liigiti.

Üle 4 rehvi üleandmiseks on vaja ette registreeruda.

Eespool loetletud ohtlike jäätmeid saavad endise Meremäe valla elanikud ära anda 8.12.2019 alljärgnevalt:

Obinitsas kaupluse plats kella 9–9.30
Meremäel korrusmajade juures kella 10–10.30

Samm unistuste töökohani

Mida teha siis, kui oled jäänud töötuks, kui õpitud amet ei ole see, mida tegelikult tahaks teha, või kuidas liikuda elus edasi ja leida igatsetud töökoht?

LIANA ALLAS

Üks võimalus on võtta end töötuna arvele kohalikus töötukassas ja vaadata, mida nemad pakuvad – koolitusi, nõustamist, praktikavõimalust. Töötukassas arvelolek tähendab ka seda, et inimesel säilivad sotsiaalsed garantiid, tema eest on tasutud sotsiaalmaks. Kuid on teisigi võimalusi elus edasilikumiseks ja töö leidmiseks, seda ka siis, kui oled töötukassas arvel.

1993. aastal asutatud Johannes Mihkelsoni Keskest (JMK) on tänaseks kujunenud Tartu asuv koolitus- ja arenduskeskus, mille peamine eesmärk on toetada, motiveerida ja nõustada koolituste, tugiisiku-teenuse ja teiste toetavate teenuste abil mingil põhjusel tööturult eemale jäänud inimesi, samuti neid, kellel napib kas sotsiaalseid või ametialaseid oskusi. JMK koolitajad, tugiisikud ja nõustajad toetavad inimesi töötusolukorras, ametivalikul, elujärje parandamisel ning ühiskonnaellu lõimumisel. Keskusel on hetkel käimas mitmeid koolitusi (nende kõigi kohta saab infot jmk.ee kodulehelt), Kagu-Eesti inimestel tasuks silm peal hoida koolitusel „Samm unistuste töökohani“. Kõlab julgelt ja paljulubavalt? Koolitus annabki julgust teha häid valikuid ja teadmisi, kuidas jõuda sobiva töökohani.

Sihtgrupp on inimesed, kes on tööturult eemal olnud 6 kuud või enam ning hetkel ei õpi ega tööta; mittetöötavad ja mitteõppivad vanemad, kes ei ole vähemalt viimased 18 kuud töötanud ning kellel on vähemalt üks alla 7-aastane laps; noored vanuses 16–26 aastat, kes hetkel ei õpi ega tööta. Koolitus on osalejale tasuta. JMK koolitustel aita- vad koolitajad ja nõustajad mõeldavad välja ja selgusele jõuda, milline oleks sobiv amet või töötamiseks meelepärane ettevõtte. Koolitusel osalejatele on tagatud päevastipendium, sõidukompensatsioon, hommi-ku- ja lõunasöök ning vajadusel isegi lastehoid.

JMK töökeskuste suuna juht Lõuna-Eestis Liia Tinno: „Koolitus koosneb ettevalmistustest töötusolukorras, järgnevat tööpäeva sobivas ettevõttes, võimalus minna erialasele kursusele, saada

tasuta nõustamist (psühholoogilist, karjääri-, sõltuvus- ja võlanõustamist). Vajadusel on kogu töötus-olukorras aja abiks tugiisik. JMK-l on palju häid koostööpartnereid, näiteks kohalikud omavalitsused ja töötukassa, kellega saab üksteise teenuseid täiendada.“

Praktikakohad leiab JMK meeskond inimese huvisid arvestades, nii saab koolitusel osaleja mõnes meelepärases ettevõttes võimaluse pingevabalt tutvuda töö ja töökorraldusega. Praktika on paindlik ja võimaldab tööhuvilisel enda jaoks selgeks mõelda, kas see on see töö, mida ta tahab teha. Praktikad võib teha ka mitmes ettevõttes. Liia Tinno ütleb, et neid juhuseid, kui inimest praktikale ei võeta, peaaegu ei ole. Palka tööandja praktikast eest maksma ei pea, vastupidi, keskus maksab sarnaselt töötukassale ettevõtte juhendamist ja praktikale osaleja saab stipendiumi ning sõidukompensatsiooni.

Liia Tinno sõnul on tagasiside varasemalt projektis ja koolitustel osalenutelt olnud hea: „Inimene ütleb, et talle meeldib just see, et antakse võimalus mõelda piirideta. Tartu kogemuste põhjal võin öelda, et on väga lahedaid lugusid, kuidas inimesed ongi jõudnud ametikohtadele, mis neile väga sobivad.“

Tänane tööturg on pidevas muutumises. Mõeldas on need ajad, kus peale ülikooli mindi ühele töökohale ja jääd sinna eluks ajaks. Tänapäeva uus normaal- sus on elu jooksul 7–8 töökohta, 2–3 ametit korraga, uute oskuste pidev juurdeõppimine ehk elukestev õpe. Terve elu ei pea tege- ma ühte tööd, eriti kui see mingil ajal ennast ammen- dab. Kannapöörded ja avatus uutele võimalustele on muutnud paljude inimeste elu. Teinekord ei ole muutuste algataja töötaja, vaid tööandja, kes koostöö- teateid jagab. Siis tasubki kõik võimalused ära kasutada ja kindlasti osale- da ka JMK teenustel ja koolitustel.

Projekti „Töökoht igapäevale“ (1.08.2019 – 31.03.2021) toetavad Euroopa Sotsiaal- fond (ESF) ja partnerval- lad: Valga vald, Kanepi vald, Otepää vald, Rõuge vald, Setomaa vald ja Võru linn. Projekt aitab Põlva, Võru ja Valga maakonna töötus- sijatel leida püsiv ja vää- rikas töö. Sihtrühma kuu- luvad: noored (16–26 a), lapsevanemad, töötus- sijad vanuses 50+ ja enam kui 6 kuud tööturult eemal olnud inimesed.

■ Lisainfo: Liia.tinno@jmk.ee või www.jmk.ee



Noortevahetuslaagris mängiti ka korvpalli.

Foto: Kurmet Karsna

HEALTHY noortevahetuslaager ühendab Eesti ja Venemaa noori

21.–24. oktoobrini toimus Setomaa ja Rõpina vallas ER78 Healthy projekti noortevahetuslaager.

KELLY KITTUS

Laagrist võtsid osa Setomaa koolide ja Pihkva linna noored.

Esimesel päeval harjutati üheskoos orienteerumist ning õhtul toimus meeleolukas tutvumisõhtu, kus tehti üksteisega tutvumiseks vahvaid mängu. Teise päeva hommik algas

Piisa koobaste ja Meenikunno raba külastusega ning jätkus korvpallimänguga. Pärastlõunal vaadati Värska korvpalliturniiri ning õhtul pidutsi Värska Noortekeskuses.

Kolmandal päeval prooviti Värska Gümnaasiumi võimlas parkuuri ja mängiti võrkpalli.

Pärastlõunal külastati Värska Sanatooriumi veekeskust. Viimase päeval käidi Rõpina Loomemajas, kus õpetati noortele keraamikatoode ja kinkekarpide valmistamist.

HEALTHY projekti raames toimub sarnane noorteva- hetuslaager ka Pihkvas.

Värska meeskond võitis jalgpalli rahvaliiga B-tasandi

Äsja lõppenud jalgpallihoo- ajal otsustasid kapütais Värska noori, et panevad Eesti jalgpalli rahvaliigasse oma pundi kir- ja. Mõte hea, tuli hakata otsi- ma toetajaid ning mängude pidamiseks vajalikke vahendeid. Sponsorite abiga soetasi- me uued uhked vormid, joone- masina ning muid väiksemaid jalgpalli mängimiseks vajalik- ke vahendeid.

Esimene mäng toimus 5. mail võõral väljakul. Sõitsime Elvasse teadmatuses, et mil- line on tase liigas. Kes enim värvavaid lööb? Kas pääseme finaalturniirile? Küsimusi oli palju, aga kui mäng algas, siis meeskond keskendus üksnes värvavate löömisele ja võitmi- sele. Meeskond toimus kui kel- lavärk. Esimesed mängud võit-



JK Värska jalgpallimeeskond.

Foto: JK Värska

simegi suureskooriliselt, 11:1 ja 12:1. Kolmas mäng tõi meid korraks maa peale tagasi, kao- tasime 4:3. Tegime järeldused mängujärgelt ning järgmis-

tele mängudele läksime kind- lamatena kui varem. Jätkusid suureskoorilised ja kindlad võidud vastaste üle. Saime ka mitu loobumisevõitu.

Pääs finaalturniirile oli kindlustatud ning ees seisid senistest raskemad mängud. Suutsime hoida head vormi ka finaalturniiril, lüües vastaste „puuri“ igas mängus täis. Hoo- aeg kulmineerus 19. oktoobril Põlva Lootospargis, kui alista- sime esmalt tasavärgises, kuid lõppskoorilt meie jaoks kind- las mängus Tallinna meeskonna FC Maksatranspordi 8:4.

Hooaeg läbi ja karikas käes!

Järgmiseks hooajaks mõtled juba liiguvad ning plaanime ka tuleval aastal tuua Värs- kasse meeldejäädavalt jalgpalli- elamusi.

Täname toetajaid ja kaasa- elajaid meeldejäädavalt jalgpalli- hooaja eest!

JK VÄRSKA

Värskas peeti rahvusvaheline korvpalliturniir

KENERT TUIK
TÕNN MIHKEL RAJU
Korvpalliklubi Valgamaa/Värska

Värska korvpalliturniir 2019 toimus 22. oktoobril EST-RUS projekti raames Värska Gümnaasiumis. U15 vanuseklassi rahvusvahelisel korvpallitur- niiril osales kolm võistkonda Eestist ja üks Venemaalt: KK Valgamaa/Värska, Tartu Üli- kooli Korvpallikool, Kuldre Kool ja BK Krom.

Turniir kulges põnevalt. Esi- meses tasavärgises mängus kohtusid palliplatsil KK Val- gamaa/Värska – Kuldre Kool (14:15). Meeleolu löid mitu tantsutruppi, kes mängude vaheajal pakkusid mõnusat meelelahutust nii pealtvaata- jatele kui ka osalejatele.

Kolmanda koha sai Tartu Ülikooli Korvpallikool 20- punktise 35:15 võiduga BK Kromi üle.

Põnevat finaali jälgis saali- täis kaasaalajaid ja toetajaid

ning Korvpalliklubi Valgamaa/ Värska alistas Kuldre Koo- li 22:14. Võistluspäev oli pikk ja väsitav, aga pakkus palju põnevust. Kaela pandi meda-

lid ja jagati ka auhindu. Kolm esikohta said väärilisel uhked karikad. Mängu parimaks auhinnatati Uku Pärtel Raju.

Korvpall on äge!

Värska korvpalliturniir 2019

- Põhiturniiri mängud: KK Valgamaa/Värska – Kuldre Kool 14:15, Tartu Ülikooli KK – BK Krom 29:10, BK Krom – KK Valgamaa/Värska 6:35, KK Valgamaa/Värska – Tartu Ülikooli KK 37:16, BK Krom – Kuldre Kool 8:24, Kuldre Kool – Tartu Ülikooli KK 21:8.
- 3.–4. koha mäng: Tartu Ülikooli KK – BK Krom 35:15.
- Finaal: KK Valgamaa/Värska – Kuldre Kool 22:14.

2015. aastagal tull vällä Valgu Tuuma edimäne CD-plaat „Löödsalood Setomaalt“, soo no' om tööñõ. Mõlõbal plaadil om arhiivisalvõstuisilt opit Setomaal mängit löödsaluu'.

LEIMA EVELIN

Mille mängi' Aleksandra valssi tšuuat töösoh võtmõh ku muidõ?

Viimätsel aol mängtäs Aleksandra valssi õgal puul üle Eesti, ka' Setomaal, üttemuudu. A arhiivih om mitund muudu mängit ja mu arvatõh võisi' seto pidodõl olla' kuulda' ka' tõistmuudu mängo. Arhiivih om mitund muudu mängit Krakovjakk, Tuustepi, Karoobuskat jne. Vanastõ mängegi' õga pillimiis nii, kuis tälle miildü ja kuis tälle paistu sobivat. A no' optas pillimängo päämätselt oppaja käest ja ommõgi' säänestmuudu, õt õte oppaja opilasõ' mängvõ' Aleksandra valssi kõik üttemuudu, täpselt nii, ku näile om opat. Ma looda, õt nõo' plaadi' andva' tiidmisi, õt kuis Setomaal om innebidi mängit. Arvatas, õt kõik minoorõõ helüga' luu' omma' „seto luu'“. Nii mängtäs seto luuna' näütüses Kikkapuud, Kohaanuskat, Nõianeitsit, kuki' ütelligi' näist vannol arhiivisalvõstuisil nuid seto pillimehe' olõ-õi mängnü'.

Tuu muusika om ku aastagast 1930. Mäntsest aost olõet pillimängo' ja pillimehe' arhiivist üles kofanu'? Nimetä' kõik pillimehe', kinkõ perrä olõet õpnu' ja mäntsisit küllist nä peri omma'.

Kõgõ vanõba' pillimängo' Setomaalt omma' lindist aastagal 1913. Nuu' omma' vaharullõ pääle võõdõt ja väiga' lühkokõsõ' jupikõsõ'. Vahtsõ plaadi pääl omma' pillimängo', minkõ olõ õpnu' ja mängnü' salvõstuisi perrä aastagast 1936. Kõgõ viimädsõ' olõ õpnu' Matsurih elänü' pillimehelt Kõivo Kollilt umbõs kümne aastaga iist. No' omma' kõik nuu' pillimehe', kinkõ lindistuisi perrä olõ õpnu', kaifõs jo töösoh ilmah. Plaadi pääle olõ mängnü' pilliluu' Nikolai Kõivu (Matsuri), Aleksei Oroperve (Tsergondõ), Konstantin Pääsiku (Võporsova), Jegor Tuuliku (Nedsäjä), Paul Rahasepä (Kosõõlka), Mihkel Verevmäe (Truba), Sergei Kannu (Olohkuva) ja Aleks Remmelga salvõstuisi perrä.

Plaadi viimätsõh luuh laul mu pillimängoga' salmõ ütõh tõõmõli elävõ perimõse kandja, Nedsäjä külläst peri Ojapalu Maie. Mul om suur hüamiil, õt Maie salmi' sai' lindi pääle laulõet. Salmi' omma' ka' ainuma' laulu', midä Setomaal om ütõh pillimängoga' laulõet.

Kas katõrialitsõ karmoska pääl saat ka' nuid lugusit mängi', oppi'?

Väiga' põnnõv om tuu, õt ku ma tei tuud innist plaati, sis mõnõ' arhiivisalvõstuisil õlnu' luu' jäi' mullõ kättesaamalda', selle õt nuid saa-as tavalitsõ karmoskaga' mängi'. Salvõstuisil om mängit liblikpilliga', minkõl om inäp võimaluisi. A soo keväjä ma sai hindäle vahtsõ pilli, minkõga' saa ka' nuid mängi'.

Päämäne jago mänga om



Valgu Toomas.
Eräkogo pilt

Määne om Valgu Tuuma vahtsõnõ pillimängoplaat?

õks säntse', midä saava' kõik karmoskasõbra' selges oppi'.

Kas su kirk om õdagutsõl aol arhiivisalvõstuisi kullõlda'?

No' om tuu väiga' lihtsa. Pia-ai inäp eis' arhiivih kohal kauma ja lintmaki päält kullõmma. Hulga arhiivimaterjali om digitaliseerit ja interneti tiil saat kullõlda'. Tuuperäst om väiga' lihtsa vanna pillimängo kullõlda' sis, ku eis' tahat ja aigu om. A tõõtõõ seto vanõp löõdsamäng mullõ väiga' süäperrä ja ma kullõ tuud sagõhõhe. Nuih salvõstuisih saat kogõda' umaigõsõõ muusigailma. Väiga hüä ja pilli mängmõh ja inemisiõ hüvvämiilt tegemäh. Sis tulõ kül' unõaost puudu.

Õga luu õpminõ võtt perüs hulga aigu. Pillimehe' mängvõ' väiga' variatsioonõrikkalt ja õga läbimäng om jäl' tšuuat vahtsõ muudu. Õnnõs no' saat arvutih muuta' luu helistikku uma pillile sobiligus ja luu aiglasõbas tetä', õt kõik ilõstusõ' viisih vällä kuulda' ja ar' oppi'.

Ku hulga Setomaa muusigamaterjali olõet kokko löüdnü'?

Pillilugusit olõ-õi arhiivih nii hulga, ku om seto leelõet, a kindlahe om viil midä kullõlda'. Arhiivih om paarsada seto pillimängo kümniilt erinevilt pillimihilt.

Kas pillilaagri', muusigakooli' võisi' ka' soost plaadist iihkuijo võtta'? Õt sis helisesi' Setomaal viil inäp Setomaal mängit muusika.

Edimätselt plaadilt omma' mitmõ' luu' jõudnu' rahva sekä ja muusigakuulõ lugudõ valikuhe. Võit kirmassil kuulda' ja tõisilgi' kuuholõmisil, õt mängtäs näütüses Vanaaolist valssi vai Setokõist. Ma looda väiga', õt ka' soo plaadiga' löüdvõ' mitmõ' luu' arhiivist tii tagasi õgapäävæello ja seto küläpidodõlõ.

Midä sa tiit, ku sa pilli mängi-i? Unõaigu õks om?

Mu elõh om parhilla' rahuligup aig. Nädäli seeh olõ väiko tütrekesega' kotoh, tii remoniti ja toimõta talo man. Nädäliivahituisil kau Nedsäjä Külä Bändiga' üle Eesti pita pääl pilli mängmõh ja inemisiõ hüvvämiilt tegemäh. Sis tulõ kül' unõaost puudu.

Kas soo om hüä vaheldus ka' Nedsäjä Külä Bändi tegemisilõ, hoops tööñõ žanr, kuki' sama pill?

Mul naane om väiga' rahu, õt ma olõ no' küläbändi lugudõ asõmõl kotoh inäp seto pillimängo mängnü', seto luu' omma' mi ütine kirk ja rõõm.

Edimätsõ plaadi pääl sa mängõ' uma naase Meelega', mille sool plaadil õnnõ sa' mängit?

Mi mõtli ja arodi tuud edesi ja tagasi, a otsusti, õt traditsioonilisõlt olõ-õi Setomaal kats löõtsa kuuuh mängnü'. Põhjus oll vanastõ tuuh, õt pilli' lää-äs umavaihõl kokko, a ka' tuuh, õt õga pillimiis tahtsõ mängi' umma varianti. No' oll tsiht mängi' luu' või-

maligult traditsioonilisõlt ja ilma säädäldä', sis mängigi' sookõrd ütsindä'. Katõkeiste mängminõ olõõs jo vahtsõ aomuud ja edesiarõndus. Ma õpi kül' vannu pillimihhi perrä ja proomi näide mängõstiili kinni püüdä', a õks tšuuat tulõ Valgu Tuuma stiil ka' mano. Peris ilma toolda' saa-ai.

Kuis sul om õnnahunu' uma katõlõ pujalõ karmoskamängu alostus selges opada'?

Nä omma' kaunu' Rikka Ivvani pillilaagrih ja täks ku näivä', õt kuvvamuudu esä ja imä kotoh pilli mängvõ', sis tuu nakas näilegi' külge. Mõlõba' poisi' omma' kipõ' õpja' ja õtsva' ka' eis' tutvit viise karmoska pääl üles. Hüä om kullõlda', õt ku ma olõ õpnu' arhiivisalvõstuisilt, kuvvamuudu näütüses Nedsäjä küläh om 1970ndäil aastagil mängit Padespaani, sis mu puja', nä omma' naanu' tuud luku ka' vanna muudu mängmä.

Määne om Tuuma kommentaar, midä karmoskasõbra' võisi' meeleh pitä'?

Õpkõ' vannu seto mänga ja mängõstiili vannu salvõstuisi vai soo plaadi perrä, a mängke' kõik tšuuat ummamuudu. Sis om huvtavap.

Kost ja kunas vahtsõ plaati võit saia'?

Ma kutsu kõiki plaadiesitluskontserdele, mia' omma' 5. detsembril Nedsäjä Mõtsamajah, 8. detsembril Obinit- sa muusiumih ja 11. detsemb-

ril Miktämäel Inara Vanavalgõ Kohvitarõh. Kontserdil saat kuulda' plaadi lugusit, mälestüisi seto pillimihhi ja ku ruumi om, sis tandsigi', selle õt nõo' kõik omma' tandsoluu'. Luigasõ Inara pakk Miktämäe kontserdil ka' pelmeene, sõira, kohvi ja midägi' viil hüvvä. Mõistlik om uma seltskunnalõ laud kinni panda'. Ka' Nedsäjä

kontserdil või tekküdä' ruumi- puudus, tuuperäst mi soovida uma tulõkist ette tiidä' anda' (tel 5346 3610, meel.valk@gmail.com). Kõik kontserdi' omma' ilma rahalda'.

Peräst esitluskontserte jõudva' plaadi' Setomaa muusiumidõhe, Verska turismiinfopunkti ja muusiga- ja raamadupuutõ üle Eesti.

LÕÖDSAMÄNGU' SETOMAALT
-2-
Valgu Toomas
PLAADITUVUSTUSKONTSERDI'

5. DETSEMBRIL KELL 18
NEDSÄJÄ MÕTSAMAJAH

8. DETSEMBRIL KELL 17
OBINITSA MUUSIUMIH

11. DETSEMBRIL KELL 18
MIKTÄMÄEL INARA
VANAVALGÕ KOHVITARÕH

Mano küüsü' ja kotusõ' panõ' kinni
tel 5346 3610, meel.valk@gmail.com.

Miktämäel lavva' panõ' kinni
tel 516 8422 (Luigasõ Inara).

KONTSERDI' OMMAVA' MASSULDA

Kipõlt muutuisi aig lät edesi

MARIENHAGI MERILY

Setomaa Muusiumidõ direktor

Määne elo oll kiviaol Verska lähkoh? Mi tiia, õt Verska lahe lähkost om lõüt inemisi elo jälgi jo kiviaost. Nikolai Reek, bikultuurõ, edimäne korgõlt kooltõ Eesti sõamiis, karismaatiline inemine ja kindla väejuht. Midä kirodi' 30ndidõ aolehe' Verska põhalaagrist. Setokõisi usust ja kerikist. Muusium eelä, tämbä, hummõn. Tuust kõgõst kõnõldi 1. novembril Seto Tsäimajah, ku mi tähisti Verska Talomuusiumi 25. aastaga juubõlit konverentsiga' „Kipõlt muutus aig“.

Muusiumi ja Tsäimaja inemisi' anni' pääväle kododsõ olõmisõ, minkõ mi külälisõ' hüä meeleoluga' täüdi'. Konverentsilõ oll tulnu' inäp inemisi, ku mi mõistsõ arvada'. Tuu and üritüsele positiivsõ huu, mia sai õdagust Nedsjäjä Külä Bändi abiga' huugsas peos. Päävä edimäne puul täüde- ti kuvvõ ettekandõga' ja väiko jalotuskaugiga' keväjätõl aol vallalõ tettävähe Verska külä- tuskuskeskõhe vai Reegi majja. Viimätsel mi pühendi ka' konverentsi „Kipõlt muutus aig“. Konverentsil pututõdi päämätõselt teemasit, koh kõnõldi Verskast ja muutuisist.

Ettekandidõ jako alosti' päävarahõitja Kunsti Tiiu ja direktor Marienhageni Merily. Tiiu kõnõl huvitavit jutta Verska Talomuusiumi alostusõst ja ehitamisõst. Merily and nii tämbätsõst ku tulõvigu muusiumist lühko ülekaehusõ. Muusium tulõviguh pias olõma elläv, liikumisõh, minkõh tunda-ai piire. Pääle muusiumimaja inemisi oll esineji ka' väläpuul muusiumi, väläpuult Setomaad ja eiski' Eestist.

Konverentsipäävälõpõt Kalinina Olga Peterburist Vinne etnograafiamuusiumist. Olga kõnõl setokõisi usuelost. Petsere kloostri, pühäsenulkõst ja seto kerikist. Mu jaos ütõs huvitavas fenomenis oll

pühäsenulkõ ja televiisoridõ suhestuminõ ja pandminõ ruumi. Pääle konverentsi tulli' ka' mõnõ' mõttõ', kuvvamõudu tetä' kuuhtüüd Kalinina ja Peterburi muusiumiga'.

Inne Kalininat kõnõl Raudoja Ahto meeleolukalt tuust, kuis kohaligu' Põhalaagri toimuvaga' suhestusi'. Põhalaagri rajaminõ Verskahe tõi siia' kindlahe hulga vahtsõst verd ja ello. Näütüses laivatii Tartost Verskahe tõi küllä liinapreilist, nimä' umakõrda liinamõodu, mia sis joudsõ kohalikõ näo- sidõ ja naisi röivit mõotamma. Ja tekkü Põhalaagri rajamisõga' Verska ja Lobotka piirkun- da kohalikõl lisisõstetõlõku tiinmisõ võimalus – aiasaaduisi müük, mõsumõskmisõ ja sanna teenussidõ pakminõ jm.

Arheoloog Kiristaja Arvisõ ettekandõst mi sai ülekaehusõ inimasustusõst Verska piirkunnah. Verska lahe ümbrusõh om arheoloogil kindlahe põ- nõv tõi läbi viia', inimtegevü- se jälgi om löüdü' kiviaost. Arvisõ juhõndamisõl mi joudsõ 20 minotiga' kiviaost tämbätsõ- te päivä. Rändämist aoh oll huvtav kaia', väide, õt inimte- gevüs oll päämätõselt viikogodõ veereh, sai jälki' tõestusõ, nt Verska lahe ümbrõ oll inemisi- soodus kotõs elämisõ jaost ja tuud jo 6500–1800 eKr.

Inne lõõnaruuga, midä sai süvvä' päävä käeh sügüset- se Tsäimaja moro pääl, kõnõl Seene Andres Nikolai Reegist ku isikusõst ja põhalaagri ülesehitüsest. Seene Andres om Eesti Maanteemuusiumi tiadur ja sõaoluulandõ. Kuuhtüüh Andresega' saa valmis vahtsõlõ Verska külästuskus- kusõlõ sisulinõ väljund. Andres kõnõl Reegist ku ambitsioo- nikast mehõst, korgõ enese- hinnanguga' ja autoritaarsõst liidrist. Kindral oll värvikas tegeläne, kinkõl olli' suurõ' kogõmusõ' ilmasõast.

Mille Põhalaagri Verskahe? Tuust saat inäbä tiidä', ku tulõt keväjä vallalõ tettävähe Verska Külästuskuskeskõhe.



Raudoja Ahto kõnõlõs Põhalaagri elost-olost Verskah.

Muusiumi kogo pilt

Innist aigu meeleh piteh õks edesi vahtsõhe aigu

Aig – umah rütmih luudu- sõga'. Veidebä valgust, inäbä pümmet aigu, rahuligub elotempo. Tuud saa-ai mi ütõs üle kanda' muusiumi- ello. Ettevalmstusõ' vahtsõs kalendriaastagas, mõttõtüü' järgmätõs muusiumiaasta- gas, soolgi' aastagal om mi man viil ütõte ja tõist huvtavva.

Detsembrikuu tõõsõl nädä- lil mi kutsu kõiki muusiumi talvõprogrammi kaema, koh mi mälestüisi varasalv Kül- li tutvustas talvitsit tegemi- si seto taloh. Programmih mi anna külälisilõ võimalusõ juuva' kuuma tsäiu, mõtõlda' ja kõnõlda' talvitsõst aost, tetä' hunnarit vai nii ku Obi- nitsa puul om ült – lõhi.

Mi lõpõda nädäli perre- pääväga', mia om nii Tsäi- majah ku ka' talomuusiumi moro pääl puulpüha, 13. detsembril. Tuu saa olõma kindlahe huvtav ja kodonõ kuuholõminõ.

Kuuhtüüh MTÜga Seto Kuuik alostasõ' muusiumi' mälestüisi kogomist seto tra- ditsioonilisõst söögist. Mi panni tähele, õt mi sagõhõhe kõnõlõ seto kõögist ja söö- gist, a tiidmisi tuust viimätõ- sel aol väiga' olõ-õi kogot. Mi tahasi' tuuga' päälõ naada', selle õt om viil hulga nuid, kiä' mälehtäse'. Mi soovi no' mälehtäda', küüssü', kõnõl- da' ja ütõs märki', õt tiidmi- si alal hoita'. Põhiprojekti- ga' mi alosta kül' järgmätõs

aastagal, a edimäne avalik kokkosaaminõ om novemb- rih Miktamäel Inara Vanaval- gõ Kohvitarõh. Kõik huvilisõ', nii mälehtäjä' ku ka' küüssü- jä' omma' oodõt neläpäävä, 28. novembril kell 15 Inara mano.

Miildetõlõtamisiga' lää- mi edesi. Ma olõ mälestüisi kogomisõ võtnu' hindä süä- meašas. Sool aastagal sai valmis Saatse muusiumi- he piiriteemalinõ mälestüi- si tarõ. Tarõ sisulõ lövvämi pümmel ja külmäl aol vaht- sõ kodo. Edimätõsenä viias tarõ Saatse raamadukokko. Ma olõ positiivsõlt meele- tet, õt ka' tõõsõ' raamaduko- go' Setomaal tegevä' väläpa- nõki jaost uma' ussõ vallalõ.

Ma kutsu inemisi üles kauma ja kaema näütüst raamadur- kogodõh ja tulõtama miilde 1990ndit Setomaal. Näütü- sega' käävä' ütõh ka' küsit- lüslehe', midä ti võit kodo ütõh võtta', õt tuud rahuli- gult täütä'. Mi olõ planiimü' Saatse muusiumi talvõunnõ saata', tuuperäst saadamõ- gi' piiriteemalisõ väläpa- nõku talvitumma Setomaa raamadukogodõhe, õt saia' mano hulga mälestüisi, midä sis peräst kodo tagasi tuv- võh ütõh võtta'. Keväjä mi tii vahtsõlt muusiumiussõ' val- lalõ, sis võtt näütüski' vaht- sidõ mälestüisiga' uma kotu- sõsisse muusiumi tõõsõ kõr- ra pääl.

MARIENHAGI MERILY

Mälestüs esäst ja esä tüüst Petsere kloostrih

RAHULANE AARE

Mu esä Nikolai (Miko) sündü Mihhail ja Elena Rahulase per- rehe 5. detsembril 1926. aas- tagal. Perreh kasvõ viil 1924. aastagal sündünü' sõsar Maria (Manni) ja 1922. aastagal sündünü' puulveli Paul. Pauli imä kuulõ süntämisõ aigu. Edesi tull kooliaig Obinitsa koolih ja peräst tuud Võm- morskõ aamõtikoolih. Sis tulli' ärevä' ao', tull nõukogodõ võim, nakas sõda. Kõik pelksi' küüdütamist. Esä tekk sõaol hinnä 2 aastakka noorõbast, õt päsedä' mobilisatsioonist.

Pääle sõta oll esä oppaja Obi- nitsa, Tobrova ja Võõpsõ koolih (1946–1950), kooni' tull käsk minnä' aoteenstüistõ. Pallõ' ütli', õt mingui- ui, oodõti val- gõt laiva. Esä otsust õks min- nä', selle õt aasta varahappa küüditõdi sõsarõ Maria pereh. Sääll peeti esäst luku ja taheti eiski' sõakuuli saata'. Tä käve mitmõl kõrral puhkusõl. Kodo

joudsõ 1953. aastaga sügüse. Ku oll kodo joudnu', sis tull naada' tüükotust otsma. Auto- juhi aamõtit pakti katõh kotu- sõh. Tull valli' Põlva piimä- kombinaadi ja Petsere kloost- ri vaihõl. Kloostriiga' oll hüä läbisaaminõ jo timä esäl, arva- da' tuuperäst tiitigi' kloost- rist paku' tüükotust. Rahu- lane Nikolai valõ viimätõse. Kloostrih anti esäle kõrralik



Sootska' Petsere kloostrih.

Kroonikogo pilt

GAZ-51. Oll ka' tõõnõ GAZ-51, a sõiduh sai kõrraga' olla' õnnõ ütõs massin, selle õt oll õnnõ ütõs riiklik numbrimärk. Tuu oll võimu sanktsioon kloostri vas- ta. Ja tuud ütõte numbrimärki kasutõdi katõ auto pääl.

Pääle veomassina oll kats kergetmassinat M-20 Pobeda ja GAZ-12 3UM. Ütõh tõõsõ juhiga' nä tõi' kats 3UM-5 Moskvast, selle õt Moskvah

keeleti ar' tuud marki sõidu- massina'. Tagasitiil Petserehe läts ütõl massinal bensini- pump katski. Nä sis tei' tulõ ütõs ja remondõ' massinat. Ütõl kõrral juusk Irboskah elläi massina ette ja sis olli' pääl viil ka' kloostri vaimuligu'. Esäl õnnahtu kõgõ halvõp ar' hoi- ta', a tä eis' sai viga. Tuu mas- sin tull maaha kanda'.

Nikolai tüü-ülesandõs oll kloostriõl tarvilit kraami han- ki', ka' massina tagavaraossi. Pallõ tull hanki' ehitõsmater- jalõ, tsinkplekki näütüses. Tuul aol naati kloostri remontna ja ehitämä. Riik taha-as kloost- rist midägi' kuulta' ja kloost- ril olõ-õs võimalik midägi' aamõtligult osta'. Kauba' ja materjali' tull saia' läbi vahen- dajidõ. Nii ka' tetti. Tüü-üles- andõ' vei' Nikolai sagõhõhe Pihkvahe, Leningraati, Kure- mäe kloostrihe ja Riiga. Ütõl kõrral eiski' Kiievihe. Kloostrih oll esäl väigõkõnõ aamõtikor- ter. Tüü sai tettüs ja ülesandõ' täüdet. Nikolai mäleht, ku eri-

nev oll kõik tuuga' võrrõldõh, ku tä tull kloostrihe, ja peräst 1970ndäil, ku käve puja Aare- ga' kloostrih. Sis ütõl tä puja- lõ: „No' om nii ku tüü ja päiv.“ Nikolaid usaldõdi. Kõkkõ sai õnnõ sularaha iist.

24. detsembril 1960. aas- tagal sai kõik illos otsa. Esä voo- dõti Riiah kinni. Täl oll üles- annõh hanki' parfümeeri- tehasõst puuvõismõõlli, mia oll kloostri elo jaos hädävajalik. Riiah tä arõteeriti tehasõh, tä olõtas, õt inne oll tehasõ direktorit jo võimõ puult mõotõt. Nikolai oll ütõsä kuud Riiah eeluurmisõl. Kats kõrda käve imä Elena timmä kaemah, tõisi sinnä' lubata-as. Esä tunnist, õt tä ost puuvõismõõlli Petse- re kloostri jaost ja tuu oll tälle ant tüü-ülesandõs.

Samal aol tetti kotoh Vasla küläh ka' läbiõtsminõ. Viidi ar' esä aša': mootorratas M-72, diivan, esä ülikonna' ja klot- sersõrmus, mia päälõ eeluur- mist anti tagasi. Oll kohus ja karstusõs sai esä 2,5 vangiaas-

takka. Pääle kolmõ kuud Riia eeluurmisvanglah istõ ülejää- nü' ao Valmiera vangimajah. Esä jutu peräl oll tuu intellek- tuaalõ vangla vai vangõ majand – kolhoosiesimehe', tehasõ- direktori' jt, kiä' olli' nõuko- godõ võimu vasta essünü'. Nikolai oll sääll piimäautojuht.

Pääle vallalõsaamist võtt tä naase, sis sündü ma'. Esä naas Obinitsa sovhoosih autojuhis. Nakas Vasla küläh elämä ja elämist kõrda kobendamma. Kloostriiga' tä käve edesi läbi, kloostriülele Alipiga' ja kõgõ inäbä majandusjuhataja Iri- neiga'. Mi möi näile ahõpuid. Ütõl kõrral võtt esä ka' puja Aare ütõh. Sõidu aol kloostrihe istõ Aare Irinei üsäh. Kloostrih pakk Irinei näile süvvä' ja and Aarele korvitävve aiamaaskit. Eelviimäne Vinnemaa patriarh Aleksius II oll ka' Rahulase perre hüä tutvva.

Nikolai kuulõ 19. veebruaril 2002 ja matõti 24. veebruaril. Oll lämme ja päiv paistu. Tuu- ga' om ka' illos lõpõta'.

Kiä om seto?

Koostmah oll' Hõrna Aare

TORMI PIRET

kultuuriklubi Setoluu' vedosnik

Kultuuriklubi Setoluu' novembrikuisõlõ trehvämisoõdakulõ korjus paras pundi-kõnõ setokeelidsit ja -meelidsit. Inäbõs kultuuriklubi Setoluu' inemisõ, a tsuut ka tõisi huviliisi. Koostmah oll' kutt kolmõkõrdnõ Setomaa ülembsootska, Seto Kongressi päävanõp, Setomaa kultuuri-, kaitsõ-, välis-, ja siseministre ja mia kõkkõ viil, Hõrna Aare, õt paku' kostist ummi tiidmiisi, kogõmuisi ja mõttit. Aare suuvõ kõnõlda' tuust, mia kullõjit huvtas, ja nii palõlõgi tä hindäle küüsümüisi esitädä'.

Kõgõ edimäne küüsümüis Aarele oll' kotussõ pääl olõjõdõst: **Kas tunnõt vai tiiat kõiki, kiä' sammu kullõma omma' tulnu'?**



Hõrna Aare koostmah Tormi Pireti salongih.

Eräkogo pilt

Aare tunnist, õt tutva' omma' õnnõ kats inemist. Tõisil oll' võimalus hinnäst tutvast tetä' ja kõnõlda' kõüdüssist Setomaaga. Soo oll' hüä margo, õt nuu' perämädse rahvaloendusõ perrä katstõist ja puul tuhat seto keele mõistjat õigõhe ütstõist tiia-i. Setodõ siäh om vaest sada-katssada iistvidäjät, kiä' õgal puul silmä paistusõ, ja mitmõ' tuhandõ' tiia-i ütstõisõst midägi.

Tõõnõ küüsümüis tull' mo'oraamatit pite: **Mia pand sinu kogo elo seto asjuga toimõtamma, Setomaa hüäst panustamma?**

Vastus tull' pikk, kohki 15 mintat. Lühkolt kokkovõõdõtuna kitf Aare latsõia kuuholõmisi vanavanõbiga, kõnõli umast raamatidõ lugõmisõ tõvõst, tundsõ hüvõmiilt uma aoluu oppajist, kiä' kõnõli' aoluust tsuut tõisildõ, ku kirja oll' pant. Kistumalda mälestüs om Aarel aoluu oppaja seletõsõst, õt seto' omma' suur ja väkev rahvas olnu', kiä' kunagi omma' lannu' Pihkva järve mant ja tennü' suurõ Vinne riigi. Edesi kõnõli Aare muin-

suskaitõ klubidõ tekkumisõst Eestih ja Seto Seldsi sünnüst Petsereh 1987. aastagal. Eesti Vabariigi tagasitulõk and' kim-müst, õt tagasi piat tulõma ka Setomaa ja Petseremaa. Õt minnä' edesi, om vaia kaia' ka tagasi. Noorõba' kasusõ' kühl pääle, a nä tiia-i tuud aigu, mia oll' inne näid. Setomaa kuts. Mõnõ inemisõ tä võtt hindähe, mõnt võta-i. Aare om ütts näist ullõst, kiä' käävä' Setomaaga ütte jalga.

Järgmäne küüsümüis oll' Talina setokõisi kottalõ: **Ku Setomaa vallavaltsus hooltõsõ valla setokõisi iist, sis kiä' hooltõsõs naidõ setodõ iist, kiä' eläse' muial? Ku olõsi-i Setomaa aolehte õga mo'oraamatit, sis Talinah, mia om Setomaa perifeeria, olõ-i mäenestki tiidmist, mia Setomaal sünnüs. Võisi' olla' seto inemiisi suurõbat ütthardmist Setomaa tegemisihe.**

Vastussõst sai kullõlda' Setomaa Liidu, Seto Kongressi ja Setomaa valla ütidsist plaanõst naada' setokõisi kokko lugõma. Kõrraga tahtsõ' inemisõ' tiidä', kuvvamuudu tuu saa

olõma, määndsit asju perrä saa olla' seto. Om tuu sünnümisõ perrä - sünnüinõ seto vanõbidõ latsõna? Üts vanõp om seto? Mõist seto kiilt? Pidä seto kultuurist? Om suur tahtminõ olla' seto vereköüdiseldä'?

Aare kõnõli, õt Seto Kongressi Vanõbidõ Kogo om lubanu naada' kokko saama seto nulkõga kõõh ilmah, õt kõnõlda' tulõvadsõst, 2020. aastaga Seto Kongressist ja üleilma seto olõmisõst. Trehvämisoõdak „Koostmah om Hõrna Aare“ oll' Talina nulga edimäne kokkorjuminõ.

Küüsümüisi oll' muidohki inäbä ja juttu jakku kavvõbast. Pääle kõnõlõmisõ tahtsõ' latsõ' õks ka laulda' ja tandsi'. Lõpõhtusõst pakk Aare vällä, õt järgmäne „Koostmah om ...“ võisi' olla' detsembrikuuh seto vedosnikõga, kiä' tulõva' Talinah aastagalõpu külähkäugilõ.

Kultuuriklubi Setoluu' and piä tiidä' järgmäde trehvämisoõdagu päävä ja uut kõiki setokeelidsit ja -meelidsit. Terehelõmast õgale üttele, kinkalõ setost olõk pakk huvvi!

Säetäs kokko kattõ seto sõnaraamatut

2013. aastagal naksi' Tarto Ülikuul (TÜ), Eesti Keele Instituut (EKI) ja Seto Instituut ütthakuuh kokko säädäma suurt seto-eesti sõnaraamatut ja tuu jaost luudi seto sõnastigu tüükeskkund EKI EELexi andmõbaasih.

SAARE EVA

Seto sõnavara süstematiseerimisõ ja sõnaraamatidõ kokkosäädõmisõ tüürühmä vidä iist TÜ tiidlane Eva Saar, tüürühmä liikmõ' omma' EKI vanõp-sõnaraamadumeistri' Maeve Leivo (imäkiilne seto) ja Inge Käsi, imäkeelidse nõvvoandjana ja rahvaluulõkeele hüä tiidjäna Paul Hagu, TÜ doktorant Hanna Pook ja TÜ professor Karl Pajusalu. Suurõ seto-eesti sõnaraamadõ kokkosäädõmisõ pääle lät kindlahe viil mõni aastak, a õt näidädä' seto keele umanõolisust kõrvusi säädeh kõrväl kõnõlõvidõ läänemeresoomõ kiiliga, sis tulõ vällä jo tulõval aastagal „Seto eripäraste sõnade sõnastik“.

Keeliselõlt rikka' seto'

Sõnavarah om terveh kultuuriruum. Nii ku seto kultuur, paistus seto kiil ja sõnavara silmä suurõ rikkusõga. Üts jago tuust otsalõpõmalda' sõnavarast om avaldõt Julius Mägiste „Seto sõnastikuh“ (toim. Mariko Faster, 2007). Inge Käsi kokko säet seto veebisõnastikuh (<http://eki.ee/dict/setosõnastik/>) om üle 6000 sõna. Seto suurõ sõnaraamaduhe tulõ üle paarikõmne tuhandõ sõnastikuh, 2019. aastaga süguses om valms umbõs puul tuust.

Õt tutvusta' huvilisiõlõ aastagidõ joosul tett tüüd, otsust suurõ seto sõnaraamaduh tüürühm kokko panda' vahekokkovõttõ jaos seto eismuudu sõnnu sõnastigu. Sääl omma' sõna, mia' omma' kirja pant õnnõ Setomaalt vai omma' ka' viil kõgõ lähõbil naabridõl ja Lõunõ-Eesti keelesaari päält. Sõgla pääle jäi inäp ku kol' tuhat säänest sõnna.

Sõnaraamaduh süstematiseerit sõnavarakogodõna avitasõ alal hoita' seto keele sõnavara rikkust ja keele uurja' ja pruukja' saava' sõnavara parebahe kätte. Seto kiilt om aigu joosul hulga üles kirotõt. Tuu umakõrda tähendäs nõ' väiga' suurt tüüd.

Kokkosäetäv suur seto-eesti sõnaraamat haard hindä ala sõnnu vannust üleüstähendü-

sist koon' tämbätse päävä kõnõlõjidõni vällä. Sisse võõda-ai vahtõbit ütiskeelidsit sõnnu ja jätetäs vällä ka' ütts jago võõrsõnnu. Sõnaraamat om mõtõld innõkõkkõ setokõisiõlõ ja seto keele huvilisiõlõ, a om kindlahe hüä läteh ka' keeletiidläisiõlõ, folkloristele, aoluulaisiõlõ, etnograafõlõ ja tõisiõlõ.

Suur seto sõnaraamat kasu kõikaig

Ku 2013. aastagal naati suurt seto-eesti sõnaraamatut tege-mä, sis oll edimält põhas „Väike murdesõnastiku“ 9300 seto sõnna. Tuukõrd arvati, õt sõnaraamaduhe tulõ umbõs 15 000 märksõnna. A tüühü naatõh sai selges, õt seto sõnnu om umalaol kogot alatõh a-alostusõga' sõnnõst, sagõhõhe nimekirä lõpuotsa joudmalda'. Tähestiguh kavvõbah olõvidõ tähtiga' alostavvi sõnnu loend oll kehväkene, a tämbätset om tekste ja sõnasedelit uurih tuu joudsalt kasunu'.

Parhilla' om seto sõnaraamaduh tüükeskkunnah EELex 19 000 sõnastikuh, näütõses õnnõ k-alostusõga' sõnastikuh om 4077. Märksõnnu arv tüü joosul kõikaig kasus, sõnaraamaduh või peräkõrda olla' 25 000 märksõnna. Arvada' õga aastagaga' joudas 2000 sõnastikuh ar' tetä'. Kokkosäädõminõ tähendäs märksõnastikuh vormstamist: nimi- ja tegusõnnu vormõ manõpandmist, seletüisi kirotamist ja võimalikõ tähendüsgruppõ luumist, näütelausidõ tege-mist ja tõlkmist jpm. Sõnaraamaduh tävõvendätäs kõigi keelekogodõ abil: Eesti Keele Instituudi eesti murdidõ ja soomõugri kiili arhiiv (<http://emsuka.eki.ee/>), Tarto Ülikooli eesti keele murdidõ ja sugulas-kiili arhiiv (<http://www.murre.ut.ee/>), setokeeline (ao)-kirändüs, imäkeelidse' kõnõlõja'. Ku om vaia, sis mi olõ tennü' sõnavara kontrollõmisõ jaos ja näütelausidõ tävõndämisoõs ka' välitõid hüvvi seto keele mõistjõdõ mano. Seto sõnaraamaduh tüürühm tegutsõs põhimõttõl, õt nii suuri materjalikõsist tüütädäs läbi õnnõ ütts kõrd.

Seto sõnaraamatidõ kokkosäädõmist toetas Eesti Keele Instituudi ja Postimehe kuuhtüülepingu raamõh AS Postimees Grupp ütth Seto Kultuuri Fondiga' (alatõh 1. juunist 2016). Tarto Ülikuuli om aastakki projekte abiga' toetõt ka' kultuuriministeriumi rahastatavast Setomaa perimõskultuuri toetusmeetmest.

Sõnasedeli näüdeh EKI Wiedemanni sedelikogost. Joonistõt sedelit om harvakutti.

Piiriveere noorõ' saava' hindäle malõva

MTÜ Piiriveere Liider kõrraldas järgmätsel suvõl Leader kuhtüü-projekti raamõh Piiriveere piirkunna uma opilasmalõva.

Malõvahe oodõtas 30 nuurt iäh 14-19 (13aastagatsõ' saava' tulla' prii kotusõ pääle). Kokko avatas kol' malõvarühmä. Malõvah tetäs viis edimäist päivä tüüd, sis lõbõtsõdas kats päivä rühmi kokkotulõkul Valgamaal, peräst tetäs viis päivä tüüd.

Edimätsel nädälil tetäs pääle tüütegemisõ rühmä ühendävvi tegevüisi kokkotulõkus. Tõõsõl nädälil nautva' noorõ' tekkünü' „mi-tunnõht“ ja kaudas tõisil malõvarühmil küläh.

Mi otsi Piiriveere piirkunnast tüüandjit (või olla' ka' eräisik), kinkõl olõs vaia nuuri abikässi lihtsabitõdõ hüäkõrrastustõie tegemisõ man (nt hal-



Suvõl malõvah.

Eräkogo pilt

ga riita pandminõ, korstaminõ, värmminõ jms).

Piiriveere Liider sõlm eis' nuuriga' lepingu', rigistriir tüütämisõ massuaamõtih ja mass noorilõ vällä tüütasu. Tüüandjal hindäl tulõ arvõ

alosõl massa' õnnõ tüütasu' Piiriveere Liidrilõ.

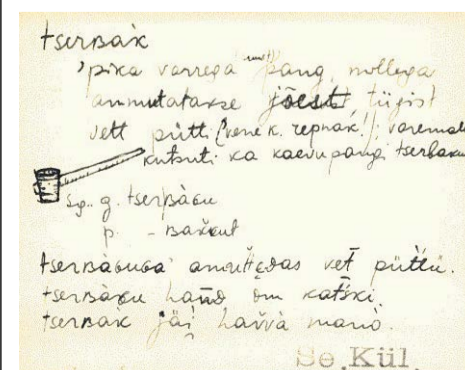


Kae' viil!

- Kae' videot ja loe' malõva kottalõ siist: www.piiiriveere.ee/et/opilasmalev
- Valgamaal olnu' malõvast jagava' ummi mõttit mi noorõ Rämsoni Mirel, Mähari Kaisa, Mähari Maia ja Rätsepä Ivo.

Soo aastaga juulikuuh oll nimetõt projekti raamõh kuuhtüüh Valgamaal Partnerluskogoga' Tankla opilasmalõv Valgamaal, koh osalõsi ka' Piiriveere nuuri.

Malõvast om tett kokkovõtva video, mia and kinnitüst, õt tegemist om hüä ja vajaligu ettevõtõmisõga' ja mi või uhkõ' olla' ummi tüülisi nuuri pääle.



Setomaa valla sündmuse'

- N, 28. novembril kell 15** jutuotak „Aastatsõõr seto köögih“ Inara Vanavalgõ Kohvitarõh.
- T, 3. detsembril kell 20** kultuuriotak Lahe kohvikoh. Esines leelokoor Kuldatsäuk ja tandsos mäng Ingmar Päid.
- N, 5. detsembril kell 12** Setomaa kuulõ Paul Haavaossa luulõ lugõmisõ päiv Verska Gümnaasiumih.
- R, 6. detsembril kell 9** joululaat Verska Kultuurimajah.
- R, 6. detsembril kell 12** jouluprogramm Setomaa muusiumidõh.
- R, 6. detsembril kell 21** tandsõotak ansambliga' Detail Lahe kohvikoh.
- P, 8. detsembril kell 17** Toomas Valgu „Lõõtsalood Setomaalt – 2“ esitluskontsert Obinitsa Muusiumih.
- 10.–13. detsembrini** talvõprogramm (grupõlõ) Verska Talumuusiumih.
- T, 10. detsembril kell 20** kultuuriotak Lahe kohvikoh. Esines karmoškabänd Karmona ja tandsos mängvã Ojar ja Einar.
- R, 13. detsembril kell 13** vanõmbaiälisi joulupido Miktãmãel.
- R, 13. detsembril kell 21** tandsõotak ansambliga' Tulivesi Lahe kohvikoh.
- L, 14. detsembril kell 12** talvinõ perrepäiv Verska Talumuusiumih.
- P, 15. detsembril kell 11** Setomaa valla kodotsidõ latsi joulupido.
- E, 16. detsembril kell 16** Anne Vabarna nimeline umakultuuriotak.
- T, 17. detsembril kell 13** talvinõ migulapäiv Meremãe teeninduspunkti saalih.
- T, 17. detsembril kell 16** Miktãmãe latsiaia joulupido.
- T, 17. detsembril kell 20** kultuuriotak Lahe kohvikoh. Esines leelokoor Helmine ja tandsos mäng Ingmar Päid.
- K, 18. detsembril kell 18** Verska Muusigakooli joulupido Verska Kultuurimajah.
- N, 19. detsembril kell 14** Verska latsiaia joulupido.
- N, 19. detsembril kell 15.30** Meremãe ja Obinitsa latsiaiarühmi joulupido.
- R, 20. detsembril kell 16** Miktãmãe kooli joulupido.
- R, 20. detsembril kell 17** Meremãe Kooli joulupido.
- R, 20. detsembril kell 18** Verska Gümnaasiumi joulupido.
- R, 20. detsembril kell 21** tandsõotak Ojari ja Einariga Lahe kohvikoh.
- L, 21. detsembril kell 20** Setomaa valla joulupido Verska Kultuurimajah.
- T, 24. detsembril kell 20** kultuuriotak Lahe kohvikoh. Esines Kiira Mihnovitš ja tandsos mängvã Ojar ja Einar.
- R, 27. detsembril kell 13** vanõmbaiälisi joulupido Verska Kultuurimajah.
- R, 27. detsembril kell 20** aastalõpupido Miktãmãe teeninduspunkti saalih.
- R, 27. detsembril kell 21** tandsomuusikat tege Raen Väikene Lahe kohvikoh.
- L, 28. detsembril kell 20** aastalõpupido Meremãe teeninduspunkti saalih.
- T, 31. detsembril kell 20** suurõjoonõlinõ aastavaelduse show.
- K, 1. jaanuaril kell 1** aastavaelduspido Verska Kultuurimajah.
- L, 4. jaanuaril kell 17** talsipido Luhamaa Külätarõh.
- P, 5. jaanuaril kell 13** talsipido Saabolda külã Toomõmãe kodorestoranih.
- T, 7. jaanuaril kell 17** talsipido Obinitsa külãkeskusõh.

Seto jutuvõistlus kuulutadas vällä

Põliskiili aasta tähendäs ka seto keele aastat.

Rõõm om kuulda' inemisi seto jutussit ajamah. Pallo' nuist omma' väärt ka tõisiga jagamist. Tuuperäst märksevä' Setomaa aoleht ja Setomaa ülebsootska Järvelilli Rein vällä märgõ – kõrraldada' seto jutuvõistlus. Mõttõ kitsevã' üleseto organisatsioonõ kuuhõlõkil hüäs ka Setomaa vallavanõmb Kudre Raul, Setomaa Liit ja Seto Instituut.

Niis seto jutuvõistlus om vällä kuulutõ. Soost võiva' osa võtta' kõik seto' üle ilma ja muidogi ka setodõ seto keele ar' opnu' sõbra'. Auhindus omma' setokeelidse' väliläandõ (Seto Ateljee Galerii kirästus, kirästus Seto Kiri, Seto Instituut ja tõõsõ). Kutsumi üles auhindu annõtama kõiki Setomaa organisatsioonõ vai muidõ seto keele sõpru.

Vannusõklassi' võistlusõl omma': koolieelik' ja koolililatsõ' kolmanda klassini, IV – VI klass, VII – IX klass, X – XII klass, noorõ' (kuni 30-aastadsõ'), pisu vanõmba' noorõ' (31-50-aastadsõ') ja iginoorõ' (päält 51 aasta vannusõ').

Õga ineminõ või saata' võistlusõlõ kooni viis juttu. Jutt tohi-i olla' inne mõnõh tõõsõh lehev vai raamatuh ar' trükkit õga interneti üles pant. Lugu võisi' olla' mõistligu pik-

Teema':

- Kuis ma seto kiilt opõ
- Mino suguvõsa talo lugu
- Kuis vanast arstiti
- Ravimtaimi korjamisõst
- Olla' nuur täambã Setomaal
- Eläjãkese' ja loomakõsõ'
- Seto rõividõ ja ehtidõ lugu mi perreh
- Mino lugõmiselãmuis
- Kuis ma seto filmih mængse
- Seto süüki tegemãh
- Midã vanavanõmba' mullõ opsi'
- Seto sport om kõva sõna
- Seto muusika elãmuis
- Elo om tiatri
- Kuis ma kõve kerigupühãl, kirmasõl, kostmah, Petsereh, puhtil, saajah, kaejatsil...
- Ma taha teile kirota' süãme päält ar'

Kirotada' võit ka vabal teemal.

kusõga, vähembãlt üts arvudilehekülõ (3500 tähemãrki kooni 7500 tähemãrki). A koolilats või ka lühembã jutu kirota' ja jutt või ka pikemb olla'.

Parembã' jutu' ilmusõ' aoleheh Setomaa ja nuidõ iist saa honorari kah!

Tãhtaig: 31. detsembri 2019. Jutu' tulõ saata' aadressil kauksiyille@gmail.com vai aadressil: Kauksi Ülle, Müürimãe talu, Muuseumi tänãv 6, Obinitsa, Võru maakond.

Koolusprogramm söögimãlehtus-ãsakõisi vällämãrkmisõs „Eismuudu söögisuvõniir Setomaalt“

Setokõsõ' om läbi ao umakasvatõtust põlluvilãst, aia- kraamist, mõtsamafõst, siinist ja kalast tett süüke sõõnõ'.

Pernaase' omma' avvu seeh hoitnu' tiidmisi ja mõistmist, õt kuis mãntsest kraamist midã saat perrele süümisõs tetã', ja tuud andas põlvõst põlvõ edesi. Jãrest inãp om külãlisi, kiã' tahtva' üteh osta' söõgimãlehtust. Parhilla' om Setomaal nuid vãiga' veido. tuuperãst mi proomi naada' mõtlõmma ja sis tegemã Setomaalõ umatsit söögisuvõniire. Läbi tuu mi saa vããrtüstã' umma söõgiperãndit, anda' tiidã' mãntse mauga' omma' Setomaal söõgi' ja annami ka' huugu ettevõtjilõ panusta' vahtsõ asã tegemistõ.

Mi ooda sinnu koolusõlõ kirja pandma, ku

- sul om huvtav toorainõh, a sa tiidã-ãi, kuvvamuudu tuud söögimãlehtuses tetã';
- sul om küdsãmãh mõtõh, minkõst tahasi' tetã' Setomaa söögimãlehtuse;
- sa tahasi' ummi parhillsit asju vãrskendã' jutu vai huvtava pakendiga';
- sul om tahtminõ uma asãlõ luvva' kõrralinõ mãrgistüs.

Mi ooda tãmbãtsi söõgi- ja kãsitüüettevõtjiti ku ka' vahtsit tegijiti, kinkõl om mõttit söögimãlehtusi arõndamisõs ja huvtavabas tegemisõs. Tsihis om joudã' pakendõt söögimãlehtuseni', midã mi saasi' järgmãtsel suvõl müvvã'.

Mi võta vasta 15 inemist. Pangõ' hinnãst kõrraga' kirja. Kirjapandmisõ viimãne päiv om **15. detsembri 2019**. <http://bit.ly/ToidusuvõniirSetomaalt>

Koolusprogramm Seto Kõõgi liikmilõ om 40 € (10 € päiv), tõisilõ mass 60 € (15 € päiv). Tãpsebãlt om kirãh: www.setomaa.ee

Mano saat küüsüdã': Mailis Siilbek, MTÜ Seto Kük, +372 5560 4884, Mailis.Siilbek@setomaa.ee

Koolust toetas rahaga' MTÜ Piiriveere Liider Eesti maaelõ arõngukava 2014–2020 Leader-meetmest.



SÜNNÜPÄÄVÄ' DETSEMBRIH

Auna Mare – 80 2. detsember arheoloog	Poolaku Valve – 64 21. detsember Kuldatsãuga leelonaane
Linnu Helvi – 84 4. detsember Helmise leelonaane	Rahusoovi Katrin – 54 23. detsember Meremãe-Obinitsa naiskõori laulunaane
Suure Erika – 63 5. detsember Siidisõsarõ leelonaane	Metsiku Kadri – 41 23. detsember Mokornulga koori leelonaane
Sarve Jaan – 39 5. detsember pilli- ja tandsumisi	Lillepuu Vassili – 91 25. detsember laulumiis, Seto Miihi Summa vedosnik
Teppo Sirje – 67 7. detsember Helmekaala' leelonaane	Mãeotsa Ain – 48 25. detsember lavastaja, Vabarna preemia laureaat
Pelisaare Georg – 61 7. detsember poliitik	Riitsaare Rutt – 46 25. detsember kultuuritüütãjã
Illingu Vãino – 68 8. detsember Ilolanga laulumiis	Esã Jevgeni – 89 26. detsember Petsere Varvara kogudusõ preestri
Loigu Silvi – 63 9. detsember Sorrõseto leelonaane	Osti Helgi – 67 26. detsember Siidisõsarõ leelonaane
Kahuski Pãivi – 32 9. detsember Tsihibãrblãse' leelotütrik	Krooni Hele – 57 26. detsember Meremãe-Obinitsa naiskõori laulunaane
Ristimãe Veera – 87 10. detsember Ilolisõ leelonaane	Toomesaare Triin – 32 26. detsember Siidisõsarõ leelotütrik
Kudre Raul – 49 11. detsember Setomaa vallavanõmb, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh	Punamãe Anita – 59 29. detsember Helmekaala' leelonaane
Suun Riina – 59 12. detsember Helmise leelonaane	Sibula Priit – 42 31. detsember poliitik
Mãnniku Nikolai – 69 15. detsember Ilolanga laulumiis	Setomaa Vallavalitsus suuv õnnõ:
Lennuki Helen – 30 16. detsember Sorrõseto leelotütrik	Endel Sulbi 97
Verevãe Kaja – 57 17. detsember Siidisõsarõ leelonaane	Vassili Lillepuu 91
Kala Ingrid – 51 17. detsember Seto Kãsitüü Kogo vedosnik, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh	Helene Raudvee 90
Kama Kaido – 62 18. detsember poliitik	Meta Kurg 89
Helmi Valdur – 81 20. detsember Meremãe-Obinitsa naiskõori dirigent, Hõpõhelme' ja Meremãe mehe' laulumiis	Veera Pãkk 87
Külviku Mart – 59 20. detsember loodustiidlãne	Aino Hainsoo 86
Vananurme Ilmar – 73 21. detsember kirãnik ja aokirãnik	Helvi Lind 84
	Meeta Vahermets 84
	Endel Kikkas 83
	Õie Poolak 82
	Leida Pilt 82
	Leo Niido 80
	Eha Laanemãe 80
	Liide Lusti 80
	Heino Karro 80
	Viire Viinak 80
	Johannes Parts 78
	Mihhail Bãskirov 78
	Illar Laanetu 75
	Heli Juhkam 74
	Heinar Hansar 73
	Viuu-Felicia Aun 73
	Ilmar Vananurm 73
	Mãria Tamm 72
	Toivo Sikk 72
	Silvi Niido 72
	Leon Kaljuvee 71
	Olev Palm 70
	Aavo Purdeots 70
	Feliks Lilleaede 70

Leinãmi

† Aleksander Vanavarblane
† Enn Pãhklamãe

† Helvi Kojus
† Jaan Koorõ



Nahtsipãiv Uusvadãh.

Urmi Evelini pilt